

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Opereta a muzikál Divadla Josefa Kajetána Tyla
v Plzni v proměnách času**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Kalinová

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2019

Poděkování

Chtěla bych velice poděkovat mé vedoucí bakalářské práce paní PaedDr. Heleně Východské za odborné vedení a užitečné rady.

Mé poděkování patří také všem pracovníkům Archivu DJKT, především panu Daliboru Janotovi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 23. dubna 2019

.....
Michaela Kalinová

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o operetním a muzikálovém souboru Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni a jeho proměnách v časových obdobích. Důraz je kladen na historické dění operetního a muzikálového souboru DJKT v průběhu 154 let. Kapitoly pojednávají též o významných osobnostech, které ovlivňovaly svým názorem a pojetím nejenom chod divadla, ale také operetní a muzikálové soubory v Plzni. Důležité pro mě bylo vyzdvihnout několik slavných operetních a muzikálových titulů. Práce je zakončena rozhovorem s významnou osobností plzeňského muzikálového souboru, paní Stanislavou Topinkovou Fořtovou.

Abstract

The bachelor thesis deals with the operetta and the musical ensemble of Josef Kajetán Tyl theatre in Pilsen and its changes in the time periods. The emphasis is given on the history of the operetta and the musical ensemble of DJKT during 154 years of its existence. The chapters also deal with the directors and prominent personalities who influenced with their opinion and concept not only the theatre, but also the operetta and the musical ensembles in Pilsen. It was important for me to highlight several famous operetta and musical titles. The thesis is ended with an interview with a prominent figure of the Pilsen musical ensemble, Mrs. Stanislava Topinková Fořtová.

Klíčová slova

Opereta, muzikál, Plzeň, Divadlo Josefa Kajetána Tyla v Plzni, pěvci, osobnosti, ředitelé

Key words

Operetta, musical, Pilsen, Josef Kajetán Tyl Theater in Pilsen, singers, personalities, directors

Obsah

Úvod	10
Cíle, zdroje a obsah	12
1 Osobnosti ve vedení divadla.....	15
1.1 Pavel Švanda ze Semčic starší, Josef Emil Kramuele	17
1.2 František Pokorný, Jan Pištěk.....	19
1.3 Vendelín Budil, Pavel Švanda ze Semčic mladší, František Trnka.....	20
1.4 Karel Veverka	22
1.5 Josef Fišer	24
1.6 Bedřich Jeřábek.....	25
1.7 Karel Veverka	26
1.8 Ota Zítek, Stanislav Langer	27
1.9 Pavel Dědeček, Jarmil Škrdlant	29
1.10 Zdeněk Hofbauer.....	30
1.11 Vladimír Týřl, Rudolf Kubáček	31
1.12 Karel Křemenák, Zdeněk Šnaiberg, Zdeněk Zouplna, Oldřich Kříž, Mikuláš Krotký a Jiří Pomahač	34
1.13 Mojmír Weimann	36
1.14 Doc. MgA. Jan Burian, Mgr. Ilja Racek, Ph.D.	37
1.15 Doc. MgA. Martin Otava, Ph.D.	39
2 Operetní inscenace.....	40
2.1 Polská krev.....	41
2.2 Mamzelle Nitouche.....	44
2.3 Orfeus v podsvětí	46
3 Muzikálové inscenace.....	48
3.1 Divotvorný hrnec	48
3.2 Líbej mě, Kát'o!	50
4 Herečka a pěvkyně Stanislava Topinková Fořtová	52

4.1	Empirický výzkum.....	52
4.2	Medailonek	52
4.3	Rozhovor.....	53
5	Závěr.....	59
6	Summary.....	62
7	Použité prameny a literatura	63
7.1	Literatura.....	63
7.2	Seznam článků a divadelních programů	64
7.3	Výroční zprávy	65
7.4	Archivní prameny	66
7.5	Orální prameny	66
7.6	Internetové zdroje	66
8	Přílohy	70

Úvod

Divadlo Josefa Kajetána Tyla je nejrozsáhlejší divadelní komplex v Plzeňském kraji. První budova divadla, tzv. staré divadlo, stála na rohu Riegrovy ulice a Sadů Pětatřicátníků. Nová budova byla postavena v roce 1902 a jedná se o nynější hlavní část komplexu DJKT, tedy o tzv. Velké divadlo. Představení se pořádala i v tzv. Malém divadle, které v roce 1965 nahradilo Komorní divadlo v Prokopově ulici.¹ Největším počinem a zásadním krokem vpřed bylo postavení nové budovy v Jízdecké ulici v roce 2014. Komorní divadlo již dosloužilo hlavně z hlediska špatného stavu budovy a vystřídala jej obrovská moderně pojatá stavba, v níž je možno shlédnout také experimentální představení.² Nová budova zahrnuje Novou scénu i Malou scénu, na které se uvádějí opery, operety, muzikály, drama i balet. Největší význam plzeňského divadla vidím v tom, že to bylo první plzeňské divadlo, jež začalo pořádat divadelní hry, včetně operety, pouze v českém jazyce.³

Opereta a muzikál byly během historických období spojovány často pod jeden soubor. Oba pojmy budí dojem, že se jedná o velmi podobný žánr. Uvedení přesné definice každého z pojmů považuji za nutnost. Opereta je: „*2. druh hudebního divadla, v němž jsou mluvené části střídány čísly zpěvními, orchestrálními příp. tanečními. Zábavný (někdy pikantní či parodický) děj, nenáročný, jednoduchý humor, lehčí hudba. Základní funkci zábavnosti komerčně zaměřeného druhu odpovídá i snaha o přitažlivost v efektní výpravě, tanci... Zápletka se ustálila na milostných vztazích, postupně se vytvořily stereotypy... zpravidla tři dvojic: subreta a milovník, naivka a mladokomik, komická stará a starokomik. Patrné je neustále kolísání mezi patosem a humornou nadsázkou.*“⁴ Vymezení pojmu muzikál je podle oborového slovníku následující: „*syntetická div. a filmová forma, propojující činoherní jednání s písněmi, hudbou a tancem do souvislého děje. Moderní obdoba operety vznikla ve 20. letech 20. st...Od operety se odlišuje civilními tématy ze současnosti... často vychází z adaptací klasických děl světové literatury. Oproti operetě je v m. i větší propojení zpěvně-taneční a dram. dějové složky: mluvený a zpívaný text spolu s tancem vytvářejí děj...a každá složka má schopnost nést samostatný i společný význam...*“ Jak vyplývá

1 HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ, Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. [Online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z URL: <[http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo J. K. Tyla Plze%C5%88](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88)>

2 ŠPALKOVÁ, Gabriela. *Komorní divadlo se stěhuje do nového. Opuštěný objekt město prodá*. [Online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z URL: <https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/komorni-nove-divadlo-plzen.A140513_091747_plzen-zpravy_pp>

3 PANOCH, Pavel. *Městské divadlo Josefa Kajetána Tyla: historie*. [Online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z URL: <<https://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=9>>

4 RICHTER, Luděk. *Praktický divadelní slovník*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2008. 207 s. ISBN 978-80-902975-8-6. s. 121.

z uvedených charakteristik pojmů, každý z žánrů se liší, i přestože v samotné definici muzikálu je uvedeno, že se jedná o „moderní obdobu operety“.⁵

Operetu a muzikál coby umělecké žánry spojují tři hlavní složky, jimiž jsou tanec, hudba a mluvené slovo. Tanec i hudba mi byly vždy blízké. Operetní i muzikálové herce považuji za výjimečné a talentované umělce a stále jim patří můj obdiv.

Podle pramenů se opereta objevovala v programu již od počátků vzniku plzeňského Městského divadla, přesněji tři roky po ustálení divadelní scény (1865).⁶ Roku 1868 se objevila v repertoáru vůbec první Offenbachova opereta – *Dafnis a Chloe*.⁷ Někteří ředitelé měli s operetou zpočátku problémy, nechtěli ji zařazovat do repertoáru, byla pro ně finanční přítěž nebo příliš povrchním žánrem. Důležitost operety se začala ukazovat v těžkých historických obdobích, kdy usnadňovala život místním obyvatelům. Přestože byla čas od času opomíjeným žánrem, zůstala na divadelních prknech plzeňského divadla dodnes.

Muzikál v plzeňském divadle se od roku 1954 postupně dostával stále více do divákova povědomí a o jeho současné umělecké prosazení se významně zasloužil Miroslav Doutlík, umělecký šéf operety, o němž bude v mé práci několikrát zmínka.⁸ Tento divadelní žánr se příliš od operety neliší (viz pojmosloví výše), přesto se u něho můžeme setkat s mnohem větší popularitou. Hlavně v dnešní době, kdy má muzikál velkou návštěvnost, zaznamenal obrovský rozmach. Objevuje se řada zcela nových titulů a téměř vytěsnil klasická operetní představení.

První průkopníci divadla v Plzni nebyli často pouhými řediteli, ale také režiséry, herci, uměleckými šéfy atd.⁹ Ve své práci se věnují jednotlivým ředitelům a jejich vlivu na operetní a muzikálový soubor. Hlavní důvod, proč jsem se rozhodla pojmut práci tímto

⁵ RICHTER, Luděk. *Praktický divadelní slovník*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2008. 207 s. ISBN 978-80-902975-8-6. s. 109.

⁶ Do roku 1865 byla protěžována německá společnost., což se v daném roce změnilo. Městské zastupitelstvo rozhodlo, že na začátku sezóny (září a říjen) bude hrát německá společnost a zbytek sezóny bude přenechán české společnosti Pavla Švandy ze Semčic. Pro české divadlo v Plzni to byl důležitý zlom. Následně o tři roky později získala městské divadlo na šest let česká společnost Pavla Švandy ze Semčic, a tak došlo k ustálení divadelní scény. Podle literatury: WASKA, Karel a kolektiv autor. *Dějiny města Plzně 2.: 1788 – 1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. s. 733 - 734.

⁷ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 305.

⁸ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 145.

⁹ Např. Vendelín Budil byl herec, režisér, scénograf a ředitel. Podle literatury: ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně. ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

způsobem, byl ten, že jsem chtěla upozornit na to, že ředitelé měli specifické názory na vedení divadla, upřednostňovali rozdílné žánry, měli jiné cíle, byli více či méně nároční na jednotlivé umělecké složky a díky tomu mohla být každá sezóna jiná. Podle mého názoru je třeba upozornit na ředitele jako na výrazné osobnosti Plzeňského kraje. Zařadila jsem všechny ředitele, méně i více významné, a to od roku 1865, tedy od ustálení plzeňského Městského divadla, až po současnost. Tento zajímavý, i když nesourodý seznam čítá 28 osobností, počínaje Pavlem Švandou ze Semčic a konče současným ředitelem doc. MgA Martinem Otavou, Ph.D.¹⁰ Jsem si vědoma toho, že ne všichni ředitelé byli pro divadlo jednoznačným přínosem, ale každý z nich ovlivnil časové období, ve kterém na tomto postu v divadle působil.

Cíle, zdroje a obsah

K Divadlu Josefa Kajetána Tyla v Plzni mám odjakživa hluboký vztah. Mohu se považovat za zkušeného diváka divadelních představení, jelikož jsem od útlého věku navštěvovala operety, muzikály, balet a operu v Divadle Josefa Kajetána Tyla na všech jeho scénách. Postupem času jsem si samozřejmě začala všimnout kvality představení, a to hlavně u operet, kde docházelo velmi často k opravdu rozsáhlým režijním úpravám původního pojetí autorů, a představení mnohdy pozbylo kouzla klasického provedení. V současné době hodnotím vývoj jednoznačně jako trend, v němž dochází k naprostému upozadění operetního žánru, který byl (alespoň v kontextu DJKT) téměř nahrazen muzikálem. Muzikál se stal jedním z nejžádanějších žánrů současnosti.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zaznamenat vývoj operetních a muzikálových představení v Divadle Josefa Kajetána Tyla během 154 let. Považuji za důležité zjistit, kdy plzeňská opereta dosáhla svého vrcholu v historii a kdy naopak měla potíže a za jakých okolností k nim došlo. Analyzuji každé období stručně a tak, aby obsahovalo nejdůležitější informace z dané historické éry. Chtěla bych upozornit na důležitost a kulturní odkaz operetních představení, která v průběhu posledních let začala upadat v zapomnění. Druhým cílem, neméně důležitým, je charakterizovat vývoj muzikálu na plzeňské scéně. V neposlední řadě bude předmětem mé práce historický přehled vybraných operet a muzikálů. Posledním cílem je doplnit práci o názory několika pamětníků divadelní scény v Plzni, a dosáhnout větší objektivitu.

¹⁰ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 305.

Z hlediska badatelské práce je třeba konstatovat, že o operetní žánr se zajímá opravdu jen malé množství historiků. V současnosti neexistuje ucelená samostatná publikace, jež by byla zaměřena na operetní a muzikálové události v průběhu 154 let Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni. Za hodnotný přínos své absolventské práce proto považuji soubor reprezentativního množství literatury, které jsem během svého badatelského období nashromáždila a které se týká právě regionální historie operety a muzikálu, divadla jako takového, významných osobností umělců i vůdčích osobností, jednotlivých inscenací a dalších dílčích témat atd. Pramenné materiály jsem čerpala převážně z Archivu Divadla Josefa Kajetána Tyla. Mnoho zajímavých pramenů mi poskytl Archiv města Plzně, kde jsem získala k dispozici nepřeberné množství dokumentů.

Nejobsáhlejší díla, ze kterých jsem čerpala, byla publikace *Sto let českého divadla v Plzni* od Jana Procházky a *Česká operetní kronika* od Miroslava Šulce. Kniha *Sto let českého divadla v Plzni* obsahuje informace od roku 1865 až do roku 1965. Je zde zaznamenán vývoj divadla, pojednává také o jednotlivých divadelních žánrech. Důležitá je část, která obsahuje soupis divadelních představení a soupis ředitelů, z něhož jsem získala potřebné informace. *Česká operetní kronika* zahrnuje mnoho údajů o plzeňském divadle až do roku 1945, bohužel ne vždy zcela přesných, proto bylo nutností je ověřovat. Využila jsem také publikace, jež se týkaly jednotlivých ředitelů, např. Vendelína Budila nebo Mojmíra Weimanna. Zajímavým a věcným přínosem byly i dobové almanachy z let 1919 – 1924 a 1925 – 1928 - *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919-1924* a *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Použila jsem mnoho literatury např. bulletiny, divadelní programy, dílčí časopisecké a novinové zprávy, propagační tiskoviny, výroční zprávy DJKT... Nápomocné mi byly také publikace vydávané samotným DJKT.

Z dostupných pramenů jsem využila jak dobové divadelní programy, tak periodika DJKT a samozřejmě též krajský i celostátní tisk. Co se týče právě periodik, velikým pomocníkem se mi staly novinové články, hodnotící jednotlivá operetní představení, vydávané *Plzeňským deníkem*.

Pracovala jsem také s internetovými zdroji. Nejvíce využívané internetové stránky jsou následující: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php> a oficiální stránky DJKT: www.djkt.eu , kde jsem našla jak soubor výročních zpráv, které shrnovaly dané sezóny od roku 2004,

tak rejstříkovou část almanachu, v níž lze vyhledat veškerá představení, která se konala od roku 1965 až do roku 2015.

Abych celé práci dodala autentičnost, doplním ji o rozhovor s věhlasnou plzeňskou operetní a muzikálovou pěvkyní, která dodnes působí v muzikálovém souboru DJKT. Zvolila jsem deset otázek, jež se týkají hereččiny kariéry, působení na rozličných divadelních scénách a jejího vztahu k různým osobnostem divadla, s nimiž se během svého pracovního života setkala. Celý tento rozhovor mi pomohl k lepšímu poznání problematiky a byl mi velkým přínosem při psaní mé bakalářské práce. Rozhovor se objeví v samotném závěru.

Cíleně jsem se rozhodla opomenout běžné rozřazení bakalářské práce na politická období a nahradit jej obdobími tematickými. Svůj koncept jsem postavila na osobnostech ředitelů divadla, a to od prvního z nich, Pavla Švandy ze Semčic, do současnosti, kdy je ve vedení DJKT doc. MgA. Martin Otava, Ph.D. V jednotlivých podkapitolách o osobnostech divadla nesmí chybět význační umělci šéfové operetního a muzikálového souboru. V celé první kapitole, která ponese název *Osobnosti plzeňského divadla*, popisují historický vývoj divadla, jež doplním o hlavní inscenace za dané období ředitele. Nesmí chybět hlavní představitelé operetních a muzikálových představení a také zajímavosti z určitých sezón.

Druhá část práce bude zaměřena na nejúspěšnější či opakované operetní a muzikálové inscenace. Měla jsem na výběr opravdu veliké množství operet, ale chtěla jsem zařadit ty, které se v průběhu 154 let nejvíce opakovaly na programu. Nakonec jsem zvolila tři hlavní a pravděpodobně jedny z nejznámějších. Jedna z nich mi byla odjakživa blízká, protože jsem si ji oblíbila již jako dítě – *Mamzelle Nitouche*. Co se týče muzikálů, mým rozhodnutím bylo vybrat představení, která souvisí s úplnými začátky muzikálu v plzeňském divadle. Začlenila jsem dva velice zajímavé tituly. Jedním z dodatečných cílů je doplnit ke každému z vybraných představení souhrnný seznam roků, jenž bude zahrnovat premiéry jednotlivých operet a muzikálů.

Závěrečná část je věnována rozhovoru s významnou plzeňskou osobností. Pěvkyně a herečka Stanislava Topinková Fořtová hraje na prknech DJKT a je součástí muzikálového souboru, tudíž bude rozhovor s ní vhodným zakončením mé práce. U divadla je známé, že se mluví obecnou češtinou a divadelním slangem, z toho důvodu jsem se rozhodla, že rozhovor budu nahrávat a přepíšu jeho originální znění.

1 Osobnosti ve vedení divadla

Tradice plzeňského divadla začíná již v roce 1832, ale teprve až o třicet let později se plzeňská scéna skutečně ustálila. V roce 1865 se stal jejím prvním provozovatelem Pavel Švanda ze Semčic a po něm následovalo nespočet dalších talentovaných a umělecky nadaných ředitelů, kteří se snažili o to, aby divadlo pozvedli na vyšší úroveň.¹¹ Jak vyplývá ze zkoumaných pramenů, ředitelé neměli zpočátku příliš velký zájem pořádat odlehčenou, zábavnou operetu.¹² Upřednostňovali žánry činoherní a dramatické. Kvůli krizím finančním a hospodářským museli často ustoupit od svých uměleckých ambicí, když tak neučinili, mohli být správou města nahrazeni, což se také skutečně stávalo. V literárních pramenech se můžeme setkat i s případy, kdy ředitel provozoval divadlo jen jednu sezónu.¹³

Pro lepší přehlednost jsem zařadila tabulku s názvy, které divadlo za 154 let získalo. Tabulka také obsahuje výčet všech ředitelů, jež v Městském divadle v Plzni působili.¹⁴

¹¹ VIKTORA, Viktor. FICTUMOVÁ, Z. *Divadelní tradice Plzně od 19. století do současnosti: Průvodce výstavou*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1983. 6 s.

¹² SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. 371 s.

¹³ Například J. E. Kramuele (1875–76) Podle zdroje: HUČÍN, O. HERMAN, J. DUBSKÁ, A. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. [online]. [cit. 2018-9-25]. Dostupné z URL:

<[http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo J. K. Tyla Plze%C5%88](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88)>

¹⁴ Sestavila autorka dle literatury: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 305. a HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z URL:

<[http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo J. K. Tyla Plze%C5%88](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88)>

<i>Název divadla:</i>	<i>Datace:</i>	<i>Ředitel:</i>
Městské právovárečnické divadlo	1865 – 1902	Pavel Švanda ze Semčic Josef Emil Kramuele Jan Pištěk Vendelín Budil František Pokorný Pavel Švanda ml. František Trnka
Divadlo královského města Plzně/Městské divadlo v Plzni	1902 – 1949	Vendelín Budil Karel Veverka Josef Fišer Bedřich Jeřábek Ota Zitek Stanislav Langer Pavel Dědeček Jarmil Škrdlant, Zdeněk Hofbauer
Krajské oblastní divadlo Plzeň	1949 – 1955	Zdeněk Hofbauer Vladimír Týřl Rudolf Kubáček
Divadlo Josefa Kajetána Tyla (DJKT)	1955 – doposud	Rudolf Kubáček Karel Křemenák Zdeněk Šnaiberg Zdeněk Zouplna Oldřich Kříž Mikuláš Krotký Jiří Pomahač Mojmír Weimann Jan Burian Ilja Racek Martin Otava

Cesta operety byla od otevření nového Městského divadla v Plzni (současné Velké divadlo J. K. Tyla) v roce 1902 až do pohnutých 50. let značně nejistá, v dalším půl století se několik osobností zasloužilo o prosazení operetního žánru, a tím opereta získala v programu místo, které si doba skutečně vyžadovala. Do konce 2. světové války vedlo divadlo několik významných ředitelů. Z hlediska nového přístupu k operetě bych vyzdvihla určitě Jana Pištěka, zastávce operetního žánru, Karla Veverku, jehož počinem bylo uvedení operety *Polská krev* od Oskara Nedbala, nebo Oto Zítka, jež zval ve 30. letech do Plzně soubor Osvobozeného divadla.¹⁵ S novou divadelní „ideologií“ přišel do Plzně, na popud tehdejšího ředitele Zdeňka Hofbauera, J. O. Karel, který celý svůj život zasvětil právě operetě. Na základě studia dostupných zdrojů jsem dospěla k názoru, že bez něho by opereta nikdy nebyla v Plzni tím, čím je dnes.¹⁶ Ve výčtu významných osobností rozhodně nesmím zapomenout také na Miroslava Doutlíka, uměleckého šéfa operety, jehož světový muzikál na plzeňské scéně poprvé zazářil v roce 1961.¹⁷ Přes 16 let vedl operetu *Roman Meluzín*, jehož specifickým cílem bylo propojit film a divadelní žánr.¹⁸ V roce 2016 ho nahradil herec Lumír Olšovský, jenž se zabývá také režii a vlastní tvorbou hudebních komedií.¹⁹

Plzeňská opereta a muzikál získaly v roce 2014 nové působiště. Tento moderní prostor umožňuje souboru Divadla J. K. Tyla uvádět představení na úrovni, která dříve nebyla možná.²⁰

1.1 Pavel Švanda ze Semčic starší, Josef Emil Kramuele

Vůbec prvním ředitelem Městského právovárečnického divadla v Plzni se stal v roce 1868 Pavel Švanda ze Semčic. Švandova společnost byla kočovná a z části uváděla představení v Plzni nebo v Praze. V Plzni působila většinou pouze v zimním období. Pavel Švanda ze

¹⁵ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. 309 s.

ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. 45 s.

¹⁶ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevážně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. 132 s.

¹⁷ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 145.

¹⁸ Škola, základ života (2006), Limonádový Joe (2007), Noc na Karlštejně (2011). Podle literatury: ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 18.

¹⁹ DJKT. *Lumír Olšovský*. [online]. [cit. 2019-3-10]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/lumir-olsovsky>>

²⁰ OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2014*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2015. s. 1.

Semčic se zasloužil o to, že se hrála od doby jeho působení na plzeňské scéně výhradně česká představení.²¹

Zpočátku byl Švandův soubor pouze činoherní, až později byl ředitel přinucen k obsazení operety a opery.²² Na divadelní scéně se objevovaly v té době zejména opery. Opera měla samostatný soubor a operní pěvci vystupovali v operetních představeních až do roku 1875.²³ Opereta a opera byly spojovány pod žánrovým názvem zpěvohry, a tudíž měly vždy jednoho uměleckého šéfa, což trvalo až do roku 1954.²⁴

Zcela první opereta, jež se hrála oficiálně v plzeňském Městském divadle, se jmenovala *Dafnis a Chloe*. Složil ji Jacques Offenbach a datum její premiéry bylo 17. 10. 1868. Offenbachovy operety byly v 19. století v Čechách velmi žádané. Mezi oblíbené patřila např. *Krásná Helena*, na jejíž provoz si koupil ředitel Pavel Švanda práva.²⁵ *Krásná Helena* byla tehdy velmi oblíbenou inscenací, u diváků se těšila veliké oblibě jak v plzeňském divadle, tak i jinde. Dalšími populárními operetami v té době byly *Žádný muž a tolik děvčat* nebo *Krásná Galathea* od autora Franzeho von Suppého. Ředitel ve většině případů do svého repertoáru zařazoval operety, které předtím získaly oblibu v Praze.²⁶

Je třeba ještě upozornit na zpěvoherní soubor, v němž v té době byli k dispozici především mladí, nezkušení herci, mezi nimiž pěvecky vynikal zkušenější Josef Kysela. Mezi oblíbené subrety se v tomto období zařadily Albína Häuslerová, Marie Chlostíková a Babeta Růžová.²⁷ Za zmínku stojí i tenorista Jan Pištěk, který u Švandy začínal a později

²¹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 21 – 23.

HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z URL:

<http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

²² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 21.

²³ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 78.

²⁴ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 80 – 83.

²⁵ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 75.

²⁶ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 22 – 23.

²⁷ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 38.

PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 78.

se vypracoval na ředitele divadla. Považuji za důležité zmínit, že Pavel Švanda většinu z představení sám režíroval.²⁸

Švandovým hlavním působištěm se stala Plzeň a Smíchov až do roku 1875. Mnohokrát čelil hospodářským a finančním problémům. Ne vždy svým repertoárem upoutal diváky, proto jej musel omezovat a soubor na úkor toho zmenšit.²⁹ V roce 1875 byl nahrazen Josefem Emilem Kramuele, který se v Plzni zdržel pouhý rok. V pramenech je jeho roční působení popsáno: „*Kramuele poctivě se namáhal, aby uspokojil požadavky plzeňského obyvatelstva - a pokusil se i (za spolupůsobení operních a činoherních sil, namnoze v Plzni usedlých) o některá operetní představení a zlomky oper.*“ I přes jeho snahy, byl v roce 1876 zvolen ředitelem opět Pavel Švanda ze Semčic.³⁰

1.2 František Pokorný, Jan Pištěk

Jak jsem již dříve uvedla, ředitelé se v plzeňském Městském divadle velmi často střídali. Z hlediska sledovaného tématu je dalším z významných Jan Pištěk, jenž jako jeden z mála propagoval právě operu a operetu. Jan Pištěk vystřídal na pozici ředitele ne příliš úspěšného Františka Pokorného, který v divadle působil jen krátce od roku 1881 do 1884.³¹ Údajně ale prosazoval operetu již od prvního roku svého vlivu v Městském divadle.³²

Svoji nejvýznamnější sezonu měl Jan Pištěk v letech 1886 a 1887. Jak literární prameny uvádí, ve sboru měl 50 kvalitních pěvců, věhlasného dirigent Karla Kovařovice a výborný orchestr. Vendelín Budil, pozdější ředitel Městského divadla, byl u něho zaměstnán jako režisér a také Budilova budoucí manželka Krescencie zpívala výraznější role v operetách i operách.³³

Jan Pištěk divadelní budovu získal do pronájmu až do roku 1889. Diváci mohli v letech jeho ředitelského období navštívit až 21 různých operet, mezi něž patřil například *Boccaccio*, *Žebravý student*, *Netopýr* nebo tehdy populární novinka *Primabalerína*. Za nejvýznamnější operetní představení se považuje inscenace *Cikánský baron* od Johanna Strausse, která se v plzeňském divadle vůbec poprvé hrála v češtině. Jak vyplývá

²⁸ SCHIEBL, Jaroslav. *České divadlo v Plzni*. Plzeň: J. Císař v Plzni, 1902. s. 74.

²⁹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 20 – 24.

³⁰ SCHIEBL, Jaroslav. *České divadlo v Plzni*. Plzeň: J. Císař v Plzni, 1902. s. 82.

³¹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 45.

³² SCHIEBL, Jaroslav. *České divadlo v Plzni*. Plzeň: J. Císař v Plzni, 1902. s. 85

³³ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 130.

z dobových zdrojů, ani přes veškeré ředitelovy snahy zaujmout plzeňské obyvatelstvo však návštěvnost divadla nebyla dostačující.³⁴

1.3 Vendelín Budil, Pavel Švanda ze Semčic mladší, František Trnka

Vendelín Budil začínal v Plzni jako herec. Účinkoval v Plzni se svým divadelním souborem již od roku 1888 v aréně Na Obcizně.³⁵ Budilův soubor byl prozatím činoherní a operetní.³⁶

Následující rok začal Budil působit v Městském divadle v Plzni, upřednostňoval činohru a občas se v jeho repertoáru vyskytla i opereta. Bohužel nebyl schopen zajistit pro divadlo operu, o kterou by byl v té době větší zájem. Dával často prostor jen umělecky hodnotným hrám, jako byl např. *Othello* od Williama Shakespeara, a odlehčenou operetu upozadil. Pravděpodobně pro něho neměla vysokou uměleckou hodnotu.³⁷ Ve většině případů všestranný Budil představení režíroval sám nebo v nich dokonce hrál. Ve zpěvohrách zpívala také jeho manželka Krescenzie.³⁸

Největším problémem jeho souboru byl nedostatek kvalitních pěvců a pěvkyň, kteří by byli schopni konkurovat např. souboru Národního divadla. Často se stávalo, že když se kvalitní pěvec našel, odcházel na lepší místo právě do Prahy, což je i po 130 letech do značné míry stále platný trend. Jedním z nich byl např. tenorista Arnošt Grund.³⁹

Když se V. Budil stal ředitelem plzeňského divadla, musel začít do svého repertoáru zařazovat operety. Nejenže to požadovali vlastníci divadla (vedení města a právovárečníci), ale i diváci, u nichž byly operety velice oblíbené.⁴⁰

Dalším problémem se stal nedostatek financí na operetu, musel se zaplatit sbor, orchestr, výprava a mnoho dalšího.⁴¹ I přestože měl ředitel problém s financemi a operetu neměl

³⁴ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 45.

³⁵ Pozemek mezi rameny Mže a Radbuzy, kde se nacházely v minulosti obecní pastviny. Nazýván Obcizna nebo Obcizna. Podle literatury: CAIS, Jiří a VOLDŘICH, Ladislav. *Průvodce naučnou stezkou Údolím Radbuzy*. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, 2011. ISBN 978-80-260-0199-7. s. 46.

³⁶ LÍKAŘ, Karel. *Sto let českých představení divadelních v Plzni: 1818 – 1918*. Plzeň: Tiskárna Českého Deníku v Plzni, 1918. s. 12.

³⁷ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 79.

³⁸ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. 371 s.

³⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 78 – 79.

⁴⁰ ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2013. ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

v lásce tolik, jako například činohru, vždy se snažil o to, aby výprava byla oslňující a upoutala diváky. Ne vždy byly kritiky shovívavé k výkonům, jež se odehrávaly na plzeňské scéně, ale kvalitní výpravu Plzeňské listy vyzdvihují.⁴²

Druhým rokem zařazoval Budil do svého repertoáru např. operetu od Franze von Suppého - *Žádný muž a tolik děvčat* a *Mikádo* od Arthura Sullivana, v němž hrál herec Karel Lier.⁴³ V několika operetách se objevila i jeho dcera Anna Budilová, která později zpívala operu.⁴⁴

Na přelomu století se Budil snažil o zařazení operního repertoáru do programu, přestože věděl, že zvýší náklady.⁴⁵ Tento krok se mu stal osudným a musel zrušit kvůli zadlužení svůj dlouhá léta působící soubor. Na čas z divadla odešel a vedení převzaly jiné divadelní osobnosti, např. Jan Pištěk nebo Pavel Švanda ze Semčic mladší, syn Pavla Švandy staršího, jež byly schopny nabídnout společnosti tolik žádanou operu.⁴⁶ V letech 1900 až 1902 se na krátký čas dostává do popředí i opereta. V těchto letech Budil nepůsobí v Plzni, ale zastupuje ho jiný ředitel František Trnka.⁴⁷

Za třináct let svého působení v Plzni Budil nastudoval se svým souborem 27 různých operet. Zlepšoval a zdokonaloval repertoár, zařazoval do něho klasické operety, ale také novinky.⁴⁸ Poslední opereta, jež se hrála ve staré budově plzeňského divadla, byla *Kráska z New Yorku* - první představení americké operety na české scéně.⁴⁹ I přestože měl Vendelín Budil veliké potíže, byl to právě on, kdo byl zvolen ředitelem nově postaveného Městského divadla v Plzni.⁵⁰

⁴¹ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 155.

⁴² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. 503 s. ISBN 80-7008-121-X. s. 48.

⁴³ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 159.

⁴⁴ ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně. ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

⁴⁵ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 49.

⁴⁶ Archiv města Plzně, *DJKT: 1980 -2007*. Manipulační seznam druhého typu. Plzeň: Archiv města Plzně, 2013.

⁴⁷ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 49 – 50.

⁴⁸ ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2013. ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

⁴⁹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 50.

⁵⁰ ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2013. ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

V nové budově se opereta hrála méně často. Upřednostňovala se činohra a opera, která operetu pozvolna vytěsňovala. V letech 1906 a 1907 se představily dokonce pouze čtyři operetní tituly.⁵¹ Nesmím opomenout, že v repertoáru měly své zastoupení také hudební frašky. Budil si zpočátku potrpěl zejména na klasické operety, mezi nejúspěšnější se zařadily např. *Veselá vdova* nebo *Dráteník* od Franze Lehára. Pozornost na sebe upoutala opereta *Paní Venuše*, která byla dle slov Miroslava Šulce velkolepou podívanou. V programu byly zastoupeny především zahraniční inscenace, ale také několik úspěšných představení z české produkce.⁵² Za výjimečnou událost byl považován v sezoně 1910/1911 operetní týden, kdy se každý večer hrál jeden kus.⁵³

Jedním z významných umělců tohoto období byl Emanuel Bastl, umělecký šéf opery a operety (zpěvohry), jenž působil ve sboru celých 10 let. O režii se staral ředitel divadla nebo někdo z určených herců. Mezi herci bylo mnoho mladých pěvců.⁵⁴ V několika operetních představeních zazářila subreta Marie Zieglerová, jež zajistila úspěch každému představení, jak se nechal slyšet ředitel V. Budil.⁵⁵

V roce 1912 došlo kvůli finančním problémům k odstoupení ředitele divadla i stávajícího „Družstva“, které divadlo provozovalo.⁵⁶

1.4 Karel Veverka

Dalším velice významným ředitelem pro plzeňské Městské divadlo v letech 1913 - 1919 byl Karel Veverka, bývalý pěvec a operní režisér, který předtím krátce režíroval i v Německu.⁵⁷ Přestože byl úspěšným režisérem oper, a měl tedy velice kladný vztah i ke zpěvohrám, chtěl mít v Plzni různorodý repertoár. Dával přednost zahraničním autorům, převážně vídeňské produkci a to se projevilo hlavně v jeho první sezoně.⁵⁸ Veverka zařadil

⁵¹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 79.

⁵² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 112 – 113.

⁵³ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. s. 44.

⁵⁴ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 112.

⁵⁵ SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 204.

⁵⁶ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. s. 45.

⁵⁷ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 114.

⁵⁸ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 79 – 80.

do repertoáru mnohem více operet, jak známých, klasických a často uváděných, tak také těch, které představovaly novinky od českých autorů.⁵⁹

Největším Veverkovým počinem bylo uvedení operety *Polská krev* od Oskara Nedbala, která byla v Plzni představena 26. prosince 1913.⁶⁰ U nás měla opereta premiéru pouhé dva měsíce po premiéře ve Vídni.⁶¹ V několika představeních ji na plzeňské scéně dirigoval sám Oskar Nedbal.⁶² V té době začínal v Plzni jeho synovec dirigent Karel Nedbal.⁶³

Operetami se zabýval umělecký šéf zpěvohry Václav Talich Bastl společně se stálým dirigentem Janem Janotou. Na tvorbě tohoto žánru se také významně podíleli herci Karel Moor a komik Karel Hostaš. Z hereckého zastoupení stojí za zmínku ještě manželé Vilímovi, z pěvců pak tenorista Adolf Vrba, Adolf Kreuzmann a Krista Renetová. Velkou část herců převzal Veverka z předchozího Budilova souboru. Ředitel dal šanci mladším talentovaným hercům jako například Karlu Hruškovi buffotenoristovi⁶⁴, který se později přemístil do Národního divadla, nebo Miladě Grubrové později Rabasové. Další významnou osobností se stala populární subreta Frída Grozsová. Na místo dirigenta byl přijat talentovaný Jaroslav Vogel, jenž se řadí mezi naše věhlasné dirigenty.⁶⁵

S první světovou válkou, která začala roku 1914, se mění kulturní dění a to se dotklo i plzeňského divadla. V těžkých časech se zvýšila produkce zábavné operety a opera se řadí až na druhé místo. Kvůli odvodům mnoha mužských pěvců dochází k opakovanému rozpuštění souboru zpěvoherního žánru ve válečných letech 1915 a 1916.⁶⁶

V následujícím třiletí posledního působení Karla Veverky byly do repertoáru zařazovány operety od autorů českých, francouzských i anglických, ředitel z blíže nejasných důvodů

⁵⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 80.

⁶⁰ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. s. 160.

⁶¹ ASCHENBRENNER, Vít. *Strípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 16

⁶² KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. 160 s.

⁶³ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 80.

⁶⁴ Buffo – mužská komická postava a její představitel v italské opeře buffa 17. a 18. st. Zdroj: RICHTER, Luděk. *Praktický divadelní slovník*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2008. 207 s. ISBN 978-80-902975-8-6. s. 19.

⁶⁵ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 80.

⁶⁶ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 134.

opomíjel produkci rakousko-uherskou a německou. Také představil první operetu od plzeňského autora, Dr. Antonína Tichého, *Triumf reklamy*.⁶⁷

Mnoho talentovaných operetních umělců působilo v souboru, a tím byla zajištěna vyšší úroveň představení a zvedla se i návštěvnost operety.⁶⁸ I přesto jiná divadla v Čechách mohla operetní scéně v Plzni snadno konkurovat.⁶⁹

1.5 Josef Fišer

Po první světové válce se divadlo dostalo do správy města a na provoz a uměleckou úroveň představení měla dohlížet správní rada, v níž byl například i Vendelín Budil, bývalý ředitel divadla. Ředitelem divadla se stal v roce 1919 Josef Fišer, režisér činohry.⁷⁰

Opereta byla i nadále poměrně opomíjeným žánrem, neměla svůj vlastní soubor, zůstávala součástí souboru zpěvohry. V sezoně 1919 - 1922 byla operetní představení značně omezena. Diváci měli na výběr pouze z osmi až deseti klasických operet, povětšinou již známých nebo převzatých z pražské produkce.⁷¹

Mezi úspěšná představení se řadila opereta, jež odkazuje přímo na samotnou Plzeň, *Výlet pana Broučka do republikánské Plzně*, kterou sepsali autoři Josef Kubík a Emilián Starý. Za nejvkusnější a nejkvalitnější inscenaci Fišerovy doby se považuje *Veronika* od Andrého Messagera.⁷²

Soubor zůstával od Veverkovy doby neměnný a stále velmi kvalitní. Zastoupen např. sólisty Karlem Kosinou, Miladou Rabasovou, dirigenty Františkem Dykem, Vojtěchem Štětškou, režiséry Vilémem Skochem, Vladimírem Markem a dalšími.⁷³

Po finanční stránce na tom Městské divadlo v Plzni nebylo opět nejlépe. Příčinou byl pravděpodobně přechod ze soukromého vlastnictví do správy města. Neustálé finanční problémy mohly být způsobeny i nedostatečným zastoupením operety v programu.⁷⁴

⁶⁷ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 140 – 141.

⁶⁸ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 79 – 80.

⁶⁹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 115.

⁷⁰ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919-1924*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 201.

⁷¹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 160.

⁷² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 160.

⁷³ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. 80 s.

1.6 Bedřich Jeřábek

Dalším ředitelem se stal v letech 1922 - 1926 Bedřich Jeřábek⁷⁵, který předtím vedl divadlo v Bratislavě a kočovnou Východočeskou divadelní společnost. Již získané zkušenosti mohl uplatnit v Plzni.⁷⁶ Převzal divadlo opět do soukromého vlastnictví a obecní správa zrušila správní radu s umělci, jež z hlediska vedení nefungovala. B. Jeřábek prosazoval operetu, kladl na ní veliký důraz a to se mu vyplatilo. Do divadla zavítávalo čím dál více diváků a po finanční stránce se situace zlepšila. Jeden z hlavních důvodů byl ten, že město Plzeň přispívalo značnou částkou. Některá divadla v Čechách získávala ovšem mnohem větší finanční příspěvky např. Stavovské divadlo v Praze.⁷⁷

Po válce se stala opereta módní záležitostí a do divadla lákala širší vrstvy diváků. Politicky se začínala prosazovat česká buržoazie a podle ní se určoval i ráz představení. Nedbalo se příliš na kvalitu, ale na atraktivitu a módu. Hry postrádaly hlubší smysl, národní tematika a tradice šly do pozadí. Bohatší vrstvy upřednostňovaly zahraniční produkci nebo novou módní revue. Ruku v ruce s tím se prosazuje tzv. česká operetka. Dále se objevovaly operety, které napodobovaly lidový folklór. Tento styl operetního žánru psali autoři Jára Beneš, Vlastislav Antonín Vipler a Jaroslav Jankovec.⁷⁸

Od dob ředitele Josefa Fišera se značně zvýšil počet operet za jednu sezonu.⁷⁹ V prvních letech působení do repertoáru Bedřich Jeřábek zařadil velké množství operet. Snažil se také o to, aby hry byly neokoukané a hrané v plzeňském repertoáru úplně poprvé, čímž se divadlo stávalo jedinečné. V roce 1923 se hrálo hodně operetních „hitů“ např. *Kát'a tanečnice* nebo *Madame Pompadour* od Leo Falla, kde titulní roli hrála Milada Rabasová. U kritiků byly úspěšné Gilbertovy operety např. *Dorina* a *Náhoda* nebo *Žena v purpuru*.⁸⁰

⁷⁴ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 160.

⁷⁵ V roce 1909 založil Bedřich Jeřábek vlastní, kočovnou, společnost, kterou vedl pět let.

⁷⁶ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 162.

⁷⁷ KRŮŽ, František, ed. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919-1924*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 202 – 208.

⁷⁸ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 80.

⁷⁹ KRŮŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919-1924*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 201 – 208.

⁸⁰ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 162.

Nejúspěšnější operetou se stala *Hraběnka Marica* od Emmericha Kálmána, která se od roku 1924 až do roku 1928 hrála třicet osmkrát.⁸¹

Část zaměstnanců zůstala od dob Josefa Fišera stejná a někteří z nich dokonce povýšili např. dirigent František Dyk. Přibylo i několik nových pěvců např. tenorista Viktor Severin nebo Věra Skalská⁸². Podle tehdejší kritiky V. Skalská oslňovala svými výkony na rozdíl od pěvecky slabšího V. Severina.⁸³ Dramaturgem a režisérem operety se stal Vilém Skoch.⁸⁴

V roce 1926 ukončil Bedřich Jeřábek svou kariéru jako ředitel Městského divadla z toho důvodu, že jeho hry byly údajně líbivé, ale nedostatečně výchovné.⁸⁵ Byl často kritizován za to, že hledí pouze na obchodní stránku díla, nikoli na uměleckou hodnotu.⁸⁶

1.7 Karel Veverka

Roku 1927 se opětovně do vedení divadla dostává Karel Veverka, který pokračuje ve snaze Bedřicha Jeřábka povznést operetu.⁸⁷

V dramaturgickém plánu divadla postavil operetu před operu, protože měl velké zkušenosti s tímto žánrem již z dřívější doby.⁸⁸ V době hospodářské krize se nejvíce operetních představení hrálo právě v Plzni.⁸⁹

Na popud ředitele Karla Veverky se začaly do repertoáru zařazovat hojně operety, jejichž autoři pocházeli z Plzně například Eduard Kalser, Josef Bartovský, Josef Horák a Oldřich Blecha. V této době se proslavily operety jako *Miss Čokoláda* od Bernarda Grüna nebo Lehárovy operety například *Carevič* či méně slavná *Friederika*, jež měla pouhé čtyři

⁸¹ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 252.

⁸² Věra Skalská byla v operetě angažována již v sezóně 1914 – 1915. Podle literatury: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 299.

⁸³ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 161.

⁸⁴ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. 205 s.

⁸⁵ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 163.

⁸⁶ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 241.

⁸⁷ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 222.

⁸⁸ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81.

⁸⁹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 222.

inscenace na naší plzeňské scéně.⁹⁰ Sehranou hereckou dvojici tvořili v operetách Milada Rabasová s Ladislavem Sedláčkem.⁹¹

Bohužel druhá Veverkova éra nebyla moc šťastná, opakovaly se finanční problémy divadla a nepřálo mu ani veřejné mínění. Proč diváci přestali navštěvovat divadlo? Literární prameny uvádějí, že diváci pravděpodobně začali objevovat jiná rozptýlení např. biograf, radio, turistiku nebo sport.⁹² S finančními problémy souvisela i začínající celosvětová hospodářská krize, s níž se Karel Veverka musel potýkat většinu svého působení v plzeňském divadle.⁹³ Již od samého počátku řešil finanční krizi, neboť se rozhodl udržovat dva soubory současně a to svůj i původní – Jeřábkův.⁹⁴ Později došlo k tomu, že divadlo muselo převzít Divadelní sdružení, společnost s.r.o. v Plzni, a Karel Veverka se stal pouze uměleckým ředitelem.⁹⁵

1.8 Ota Zítek, Stanislav Langer

V roce 1931 se Městské divadlo v Plzni dostalo do rukou pronajímatele Oto Zítka. Ota Zítek je považován za zakladatele české moderní operní režie. Po dobu jeho působení v plzeňském divadle se snažil zvýšit návštěvnost a zlepšit celkovou finanční situaci divadla, které bylo značně zadluženo. Návštěvníci se v této nejisté době finanční a hospodářské krize vydávají do divadla pobavit. Nejoblíbenějším žánrem se proto stává opereta. Stejně jako Vendelín Budil neměl Ota Zítek k operetě kladný vztah. Jeho hlavním cílem bylo uvádět umělecky hodnotné hry a to hlavně opery a činohry. Bohužel doba přála v období krize více než kdykoli před tím obecně líbivým žánrům, a proto byl Zítek nucen se podřídit společenské a divácké „objednávce“. Čelil také personálním problémům v divadelních souborech, herci dostávali v té době nízký plat, a tak odcházeli na lepší místa do jiných divadel. Vzhledem k tomu, že diváci vyžadovali kasovní operety, nezbývalo Zítkovi nic jiného než ustoupit a v dramaturgickém plánu pořádat dle vkusu diváků

⁹⁰ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 223.

⁹¹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81.

⁹² KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 242.

⁹³ Hospodářská krize se u nás začala projevovat od roku 1929 po pádu na Newyorské burze.

⁹⁴ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 242.

⁹⁵ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 242 – 244.

operety, aby se divadlo finančně udrželo na nohou.⁹⁶ Svými slovy popsal nelehkou situaci: „... Ze zásadního odpůrce povrchního, zábavného divadla, ředitelem městského divadla v ochuzeném městě trpícím vinou krise více než jiná města. Z literárního i praktického odpůrce operet a lehkého zboží, protektorem nejlehčího genu. Z organizátora boje v převratovém roce proti vídeňské operetě hledačem mezinárodních operetních šlágrů...“.⁹⁷ Těmito kroky zajistil finance pro divadlo a díky němu zůstalo otevřeno pro další generace diváků.⁹⁸

I přestože ředitel dělal vše proto, aby divadlo mělo kvalitní úroveň, literární prameny uvádějí, že v této době byla nenáročná operetní dramaturgie, běžnou se stala i nízká úroveň libreta. Autoři se zaměřovali na kvantitu a ne na kvalitu. Málo navštěvované opery nahrazovaly operetami a hrami se zpěvy, jež byly zařazovány do repertoáru skutečně hojně. Když už se našla kvalitní opereta, herci ji nedokázali zahrát na dostatečné umělecké úrovni, a hra se stala stejně komerční a banální jako všechny předešlé.⁹⁹ Naštěstí se v té době objevují nadanější herci, mezi něž patřila Milada Rabasová, Ilona Hodačová, zkušená Lída Jírů a Gábina Třešňáková nebo také Viktor Severin, dlouholetý člen souboru, střídající se s mladým komikem Karlem Fořtem.¹⁰⁰

Nejvíce se hrály operety od Paula Abrahama, Franze Lehára, Johanna Strausse a Karla Zellerera. V repertoáru můžeme najít slavnou Nedbalovu *Polskou krev* nebo operety od českých autorů například Rudolfa Piskáčka nebo Jana Balouna.¹⁰¹ Objevili se u nás i zahraniční autoři, mezi nejznámější patřil Nico Dostal z Německa, jenž se uvedl na plzeňské scéně operetou *Monika*.¹⁰² Sám ředitel často operety režíroval.¹⁰³

⁹⁶ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 35 – 37.

⁹⁷ ZÍTEK, Ota. *Nevděčný úkol /bez bližších údajů/*

⁹⁸ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. 142 s. ISBN 80-86137-10-4. s. 35 – 37.

⁹⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81 – 82.

¹⁰⁰ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 287.

PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81.

¹⁰¹ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 286.

PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 32.

¹⁰² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 365.

¹⁰³ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 32.

Záslužný čin, který ředitel Ota Zítek za dobu svého působení v Plzni opakovaně podnikl, bylo hostování pražského Osvobozeného divadla Voskovce a Wericha v Plzni. Nejenže kulturně podporoval tímto krokem plzeňské obyvatele v těžkých časech 30. let, navíc byl tento typ revue v té době velmi oblíben u mládeže. Diváci se mohli těšit z her, jako byl například *Golem*, *Cesar*, *Balada z hadrů* a další až do roku 1936.¹⁰⁴

Po roce 1939 byl Zítek zatčen a společně s dirigentem Ferdinandem Ledvinou internován v koncentračním táboře Buchenwald, kde strávil dva roky. Za jeho nepřítomnosti vedla divadlo jeho manželka Ladislava Zítková. Ota Zítek se z vězení vrátil na konci roku 1940, ale po třech letech byl propuštěn a nastoupil v Brně.¹⁰⁵ Za poslední tři léta jeho působení v Plzni bylo na programu 26 různých operet. Více než polovina z těchto her byla německých, od nových autorů jako například Friedricha Schrödera, Freda Raymonda nebo Arno Vetterlinga. Mezi místní představitele operety se zařadil René Mottl.¹⁰⁶ Významné osobnosti, jež v Plzni hostovaly, byly Vlasta Burian a Valentin Šindler.¹⁰⁷

Oto Zítka nahradil Stanislav Langer, který divadlo neprovozoval dlouho, protože 1. 9. 1944 nacisté rozhodli uzavřít všechna česká divadla včetně plzeňského.¹⁰⁸

1.9 Pavel Dědeček, Jarmil Škrdlant

Divadlo bylo opětovně otevřeno 11. května dalšího roku, a to v atmosféře znárodnování kulturních institucí. Když bylo divadlo konečně otevřeno, na post ředitele se dostal na rok Pavel Dědeček, jenž působil v plzeňském divadle jako dirigent opery a následně jako šéf opery do roku 1948.¹⁰⁹ Ředitelem znárodněného divadla se na následující dva roky stal Jarmil Škrdlant.¹¹⁰ Po roce 1945 se začínalo pohlížet na operetu jako na nadbytečný divadelní žánr, jehož kvalita během meziválečného období poměrně klesla. Díla si byla velmi podobná, děj představoval většinou milostnou zápletku, syžet byl sestaven bez

¹⁰⁴ ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 18.

¹⁰⁵ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 33.

¹⁰⁶ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 381-382.

¹⁰⁷ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81.

¹⁰⁸ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z URL:

<http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹⁰⁹ DJKT. *Historie opery*. [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z URL:

<<https://www.djkt.eu/historie-opery>>

¹¹⁰ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

hlubšího záměru, dramaturgie nabízela jednoduchou zábavu a nenáročný děj. „Lehká“ představení měla diváka oprostít od běžných starostí války a zároveň sloužila jako snadný výdělek. Bohužel to byly jediné hry, proti kterým nacisté nemohli nic namítat, protože představení nepoukazovala na jakoukoliv politiku či rozdílné ideové myšlenky. Odehrané operety mezi oběma válkami neměly příliš vysokou uměleckou hodnotu, a právě proto se opereta stala terčem veliké kritiky.¹¹¹

Hlavním cílem poválečného období se tedy stalo zvýšení prestiže operety. Operety se uváděly ve Velkém divadle a pouze občas v Malém tzv. Německém divadle. V Městském divadle byly představovány klasiky jako je *Polská krev*, *Krásná Helena*, *Rose Marie*, *Mamzelle Nitouche*. V tomto období se stal šéfem operety sólista Rudolf Lampa.¹¹²

Rudolf Lampa se k této problematice vyjadřuje v knize Divadla J. K. Tyla z roku 1955, kde zmiňuje, že byl nedostatek autorů, kteří by přispěli novými operetami a obohatili tento žánr. V této době je opereta podhodnocována a utlačována ostatními divadelními žánry, přestože ji navštěvuje nejvíce diváků. Kritiky je značně odsuzována v tehdejší tisku.¹¹³

1.10 Zdeněk Hofbauer

S nástupem komunismu v roce 1948 bylo zcela zrušeno soukromé vlastnictví divadel a divadla přešla pod veřejnou správu státu. Nová ideologie si žádala „převýchovu“ obyvatelstva a snadným výchovným prostředkem se stala divadelní představení.¹¹⁴

Na místo Jarmila Škrdlanta se k velkému štěstí celé kulturní Plzně objevil talentovaný a všestranný ředitel Zdeněk Hofbauer, jenž dal hned v úvodu své kariéry divadlu nový název: Divadlo Josefa Kajetána Tyla.¹¹⁵ Do Plzně přiváděl řadu osobností, jednou takovou se stal Jaromír Otakar Karel. Spolu s ním se Hofbauer zasloužil o velké zkvalitnění žánru operety a o zlepšení celkové její pozice na plzeňské scéně. Opereta měla v té době stále mnoho odpůrců, jedním z nich byl J. Větrovec, který chtěl operetu nadobro vymazat

¹¹¹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 81.

¹¹² CRHOVÁ, Jindřiška. KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 17 – 18.

¹¹³ *Divadlo Josefa Kajetána Tyla*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1955. nestránkováno.

¹¹⁴ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 47 – 50.

¹¹⁵ VIKTORA, Viktor a FICTUMOVÁ, Zdeňka. *Divadelní tradice Plzně od 19. století do současnosti: Průvodce výstavou*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1983. s. 13.

z divadelní scény. Hlavním důvodem byly nové politické myšlenky a režim. Dokonce operetu nebylo možno vysílat ani v rozhlase.¹¹⁶

V této době se uvažovalo o tom, že se opereta nadobro zruší. Hojně se kritizoval buržoazní původ operety a nedostatečná výchovnost tohoto žánru. Na konferenci v Bratislavě v roce 1949 byly ustanoveny následující požadavky. Operetní ansámbl měl být rozdělen do činoherního a operního souboru, měly se hrát pouze doporučené hry. Zdeněk Hofbauer na tato opatření nepřistoupil a prohlásil, že plzeňská operetní scéna požadavky neuskuteční.¹¹⁷

J. O. Karel byl talentovaný hudební skladatel a dirigent, který si k operetě vytvořil vřelý vztah, jenž mu zůstal až do konce života. Od roku 1948 působil v Plzni jako dirigent operety. Poprvé ho diváci mohli vidět, když dirigoval představení *Fidlovačka* od J. K. Tyla, které mělo velmi pozitivní ohlas. Představoval hry tradiční, klasické a dobře srozumitelné pro diváka.¹¹⁸ V letech 1948 - 1953 se hrály pouze čtyři klasické operety, na rozdíl od ostatních divadel v Československu, jež jich v tomto období uváděla více. Hrály se především operety od F. von Suppého, J. Offenbacha, Hervého¹¹⁹ a J. Strausse.¹²⁰

V Československu byl v roce 1948 zcela poprvé představen americký muzikál *Divotvorný hrnec*. Tento muzikál byl také posledním, který se v plzeňském divadle hrál v 50. letech, hlavně z toho důvodu, že se jednalo právě o americký muzikál a repertoár začínal být ovlivňován politickou situací. Americký muzikál se pak odmlčel na celých třináct let.¹²¹

1.11 Vladimír Týřl, Rudolf Kubáček

Zdeněk Hofbauer zemřel roku 1953. Do funkce ředitele nastoupil Vladimír Týřl, režisér a dramaturg, který zůstal v Plzni pouhý rok. Za známějšího následovníka se považuje Rudolf Kubáček.¹²² Za Kubáčkovy působení získalo Divadlo J. K. Tyla v roce 1965 novou budovu a to Komorní divadlo v Prokopově ulici, které bylo později označováno jako Malá scéna, a

¹¹⁶ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 18.

¹¹⁷ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 50.

¹¹⁸ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 20.

¹¹⁹ Vlastním jménem Florimond Ronge. Podle literatury: HOMOLKA, Miroslav. TUŠEK, Karel. APLT, Jiří. *Světová opereta: Francie*. Praha: Panorama, 1984.

¹²⁰ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 53.

¹²¹ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 87 - 98.

¹²² Vladimír Týřl. [online]. [cit. 2018-11-28]. Dostupné z URL: <<http://www.rozhlas.cz/srt/99osobnosti/zprava/tyrl-vladimir--533075>>

diváci se zde mohli setkat se všemi divadelními žánry. Malé divadlo v Goethově ulici sloužilo jako zkušebna pro herce.¹²³

V roce 1954 se stal Jaromír Otakar Karel šéfem operety, což bylo velkým přínosem pro její postavení na plzeňské scéně. Nahradil tehdejšího šéfa operety Stanislava Regala, vytvořil samostatný soubor, a dokonce samostatný sbor orchestru pro operetu, jenž měl dvaadvacet členů, navýšil se i počet sólistů. Operety se hrály hlavně v Malém divadle tzv. Německém, postupem času dokonce i ve Velkém divadle. Operetní představení měla komornější ráz, to ovšem nikdy nezhoršilo kvalitu hry. Karel dokázal operety řádně zrežirovat, pěvcům výborně poradit a perfektně doladit orchestr. Žádal kvalitní pěvecké i herecké výkony, dostat se do souboru nebylo tedy rozhodně jednoduché. Do té doby byli operetní herci podhodnocováni, protože neměli svůj vlastní soubor a na kvalitu pěvce se do takové míry nedbalo.¹²⁴

S novým šéfem operety se začal rozšiřovat i počet dnů, kdy byla opereta uváděna. Nejprve se hrála pouze dva dny v týdnu a časem byla na programu téměř každý den. Pořádala se také představení pouze pro dětské diváky. J. O. Karel, jako jeden z mála, začal po dlouhé době na plzeňské scéně představovat nová operetní díla např. *Opuncie*, ke které on sám složil hudbu.¹²⁵

Šéf operety se také zasloužil o to, aby v Plzni hostoval jeho přítel režisér Oldřich Nový, jehož představení patří dodnes mezi ta nejlepší. Dalšími významnými režiséry byli např. K. Smažík (*Paganini*) nebo hostující K. Konstantin (*Maskotka*) či režiséři R. Kutílek a J. Heyduk.¹²⁶

J. O. Karel přinesl tituly z vídeňské produkce a každý rok uváděl nová a nová představení. Nejraději měl francouzskou produkci, zrežirováno bylo v té době několik francouzských představení např. *Krásná Helena* od J. Offenbacha, *Loutka* nebo *Maskotka* od E. Audrana. Jedno z nejvýznamnějších a nejvydařenějších operetních představení, kde

¹²³ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-11-28].

Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹²⁴ CRHOVÁ, Jindřiška. KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 23 – 26.

¹²⁵ CRHOVÁ, Jindřiška. KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 18.

¹²⁶ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 83.

CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 24

herecky hostoval právě Oldřich Nový, byla *Mamzelle Nitouche*. Jednalo se o vůbec první představení, které J. O. Karel zrežiroval jako šéf operety.¹²⁷

Miroslav Doutlík nastupuje na post uměleckého šéfa operety potom, co Jaromír Otakar Karel odchází do Prahy v letech 1961 - 1971.¹²⁸ M. Doutlík obohatil plzeňské divadlo o moderní světový muzikál, jenž společně s hudební komedií upřednostňoval před operetou.¹²⁹ V souvislosti s tím je nutno zmínit, že umělecký šéf operety uvedl v roce 1963 československou verzi amerického muzikálu od Cole Portera: *Líbej mě, Kát'o!*¹³⁰ Muzikál měl mnoho pozitivních kritik v tisku.¹³¹ Ze světových produkcí se ještě hrály muzikály například *My fair lady* nebo *Divotvorný hrnec*.¹³²

Diváci se mohli v té době také těšit z hudební komedie, *Svatba sňatkového podvodníka*, ke které složil hudbu Jiří Šlitr.¹³³ Úspěchy sklídila i známá opereta *Limonádový Joe* od Jana Rychlíka a přilákala do divadla mladou generaci návštěvníků.¹³⁴ Repertoár byl obohacen o hry Voskovce a Wericha, o tom Rudolf Kutílek řekl: „V šedesátých letech jsme hodně hráli hry z repertoáru Osvobozeného divadla, Jan Werich se na každou přijel podívat...“¹³⁵

Do každoročního repertoáru byla tehdy nově zařazena sovětská opereta například Alexandrov: *Svatba v Malinovce*, kde hrál a zpíval právě Rudolf Kutílek.¹³⁶

Za normalizace dochází k odchodu některých pracovníků divadla. Z politických důvodů odešel Miroslav Doutlík, a dokonce ředitel divadla Rudolf Kubáček.¹³⁷

¹²⁷ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 27.

¹²⁸ WEIMANN, Mojmir. *Plzeňská zastavení: ohlédnutí divadelního principála*. Plzeň: Nava, 2015. ISBN 978-80-7211-480-1. s. 1 – 5.

¹²⁹ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 145

¹³⁰ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 83.

¹³¹ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 145

¹³² BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 159.

¹³³ ASCHENBRENNER, Vít. *Strípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 17

¹³⁴ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 83.

¹³⁵ KUTÍLEK, Rudolf. *Děk za tu čest, že jsem směl s vámi pobejt: účtování nestárnoucího sedmdesátníka Rudolfa Kutílka*. Zápisník Divadla J. K. Tyla v Plzni, 1993.

¹³⁶ ŠMÍD, Miroslav. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla: Jak dále?*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1955. nestránkováno.

¹³⁷ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit 2018-12-6]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

1.12 Karel Křemenák, Zdeněk Šnaiberg, Zdeněk Zouplna, Oldřich Kříž, Mikuláš Krotký a Jiří Pomahač

Na pozici ředitele se na pozadí dvou desetiletí, sedmdesátých a osmdesátých let, dostávají postupně Karel Křemenák, Zdeněk Šnaiberg, Zdeněk Zouplna, Oldřich Kříž, Mikuláš Krotký a Jiří Pomahač.¹³⁸ Všechny těchto šest ředitelů působilo v plzeňském divadle v období normalizace až do roku 1989. Podle rozhovoru z článku Principálovy padesátiny jsem usoudila, že stojí za zmínku vyzdvihnout jednoho z nich – Mikuláše Krotkého. Mojmír Weimann vypráví: „... *I z té normalizační éry bych se rád zmínil o jednom ředitelovi, a to byl Mikuláš Krotký. Došel až tam, kam v té době a přes klacky, které mu byly házeny pod nohy, dojít mohl.*“¹³⁹ Právě za ředitele Mikuláše Krotkého a Jiřího Pomahače dochází k rekonstrukci Velkého divadla. Tzv. Velká scéna byla přemístěna do Komorního divadla v Prokopově ulici, kde zůstala až do roku 1986.¹⁴⁰

Po krátkém působení v Praze se v roce 1971 J. O. Karel vrátil do Plzně a stal se opakovaně šéfem operety. Na jeho návrat se mnozí pracovníci divadla těšili - Rudolf Kutílek a Karel Tišnovský. J. O. Karel byl známý svou angažovaností v KSČ, což mělo v té době pro divadlo své výhody.¹⁴¹

Po Pražském jaru se v Plzni stejně jako v dalších československých divadlech neuváděly americké muzikály. Z muzikálového zastoupení zůstalo v repertoáru pouze několik inscenací např. *My fair lady* nebo *Muž jménem La Mancha* či *Lod' komediantů*. Opětovně se navrací v hojné míře klasické operety, inscenace z první republiky a svoje zastoupení mají i sovětská díla.¹⁴²

Jaromír Otakar Karel byl šéfem operety až do roku 1977, ale nadále zůstával dirigentem plzeňského divadla až do roku 1986. Byl autorem a skladatelem. V prvním období jeho působení v Plzni se mohli diváci setkat s jeho operetami například *Lízinkou*, *Slaměným*

¹³⁸ Doba působení ředitele v Divadle J. K. Tyla je uvedena v závorkách: Karel Křemenák (1970–71), Zdeněk Šnaiberg (1971–74), Zdeněk Zouplna (1974–77), Mikuláš Krotký (1977–84) a Jiří Pomahač (1984–89). Podle zdroje: HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit 2018-12-6]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹³⁹ WEIMANN, Mojmír. *Principálovy padesátiny: rozhovor s ředitelem Divadla J. K. Tyla Mojmírem Weimannem*. Zpísnič Divadla J. K. Tyla v Plzni, 1993.

¹⁴⁰ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit 2018-12-6]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹⁴¹ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 47 – 48.

¹⁴² BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 234.

kloboukem nebo dílem *Co tomu řeknou lidé*, po příchodu z Prahy se jeho tvorba změnila a jeho díla jsou např. *Harvey a Já* nebo *Nezkrtná Lady Hamiltonová*.¹⁴³ V Plzni působil až do své smrti, bohužel kvůli zdravotním komplikacím nemohl pracovat jako šéf operety, a proto jej nahradil Petr Klotz.¹⁴⁴

V 80. letech dochází ke změnám v politickém dění a k uvolňování komunistického režimu. Díky těmto okolnostem se rozšiřuje operetní a muzikálový repertoár. Do popředí se dostávaly více hudební komedie, zahraniční muzikály a operety, jež se doposud příliš neuváděly například *Maskotka* od E. Audrana. Objevilo se mnoho původních muzikálů nebo například revue *Voskovce a Wericha*.¹⁴⁵

Po uvolňování režimu k nám začínal pozvolna prostupovat muzikál ze západu.¹⁴⁶ Plzeňští diváci měli možnost shlédnout několik komornějších představení z amerického muzikálu např. *Kabaret*. Samozřejmě nevymizela díla se sovětskou tematikou ani klasické operety. Různých operet bylo na výběr opravdu mnoho. Repertoár nabízel různorodá představení pro všechny vrstvy obyvatel, což je velký rozdíl od doby, kdy se pořádaly pouze klasické operety a nic jiného. Na scéně byly k vidění již známé tváře herců, k nimž patřila Marie Grafnetterová, Dagmar Stříbrná, Jaroslav Heyduk, Rudolf Kutílek, Jiří Miegler a Karel Tišnovský.¹⁴⁷

Celý operetní soubor musel být v 80. letech kvalitní a všestranný, aby zvládl obsáhnout všechny operety, muzikály a hudební komedie, jež byly v té době na programu. Mezi ojedinělá představení se zařadil pořad *Vzpomínka na E. F. Buriana – Pojd'te lidi do divadla!*¹⁴⁸ V dramaturgii se stala nejvýznačnější osobou Eva Bezděková, která zlepšila a

¹⁴³ ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 18.

BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 234.

¹⁴⁴ ŠPALDA, Antonín. *Hudební Plzeň (1960 – 1982)*. Plzeň: Národní výbor města Plzně – odbor kultury, 1985? s. 14 – 15.

¹⁴⁵ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 246.

¹⁴⁶ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 246.

¹⁴⁷ CALTOVÁ, Marie a kolektiv autorů. *Divadlo J. K. Tyla v Plzni 1975-1985*. Plzeň: Divadlo J.K.Tyla v Plzni, 1985?. nestránkováno.

¹⁴⁸ CALTOVÁ, Marie a kolektiv autorů. *Divadlo J. K. Tyla v Plzni 1975-1985*. Plzeň: Divadlo J.K.Tyla v Plzni, 1985?. nestránkováno.

zmodernizovala tehdejší dramaturgii a samozřejmostí se stala vysoká úroveň hudební interpretace.¹⁴⁹

Z dokumentů hodnotících operetní soubor na konci 80. let vychází, že divadlo se potýkalo s nedostatkem režisérů, dirigentů, sólistů a vůbec veškerých divadelních profesí. Petr Klotz situaci přesně vyjádřil „*A tak přesto, že se podařilo soubor částečně omladit, stále to není ideální stav a hlavně je znatelná propast z období před deseti lety, kdy se soubor průběžně nedoplňoval a nebyl tvořen systematicky s určitou perspektivou.*“ Šéf operety neopomenul v hodnocení výraznou kritiku svého souboru, zaujala mě zmínka o problému v jevištní mluvě, který dle mého názoru nadále setrvává.¹⁵⁰

1.13 Mojmír Weimann

Se vznikem svobodné Československé republiky a rozpadem komunistického režimu souvisí i návrat soukromého divadelního podnikání.¹⁵¹ Po sametové revoluci se na divadelní scénu dostávají opětovně „klasiky“, ale i muzikály a novinky. Miroslav Doutlík získal opakovaně místo šéfa operety v roce 1990.¹⁵²

Starší generace herců pomalu odcházela a soubor nahrazovaly nebo doplňovaly nové talentované tváře např. Eva Brabcová, Přemysl Kubišta, Zdeněk Sedláček a Stanislav Aubrecht, jehož mnozí z nás znají jako Jirku Pávka z českého filmu *Vesničko má středisková*. Většina herců nehledala lepší místo a zůstala v Plzni, což svědčí o tom, že se celková kvalita a vedení operetního souboru zlepšila. Na prknech diváci mohli spatřit po celá léta výkony Karla Tišnovského, Rudolfa Kutílka, Jiřího Samka a z žen například Zdenky Kloubé, Dagmar Stříbrné či Marie Gräfnetterové. Slavnou *Uličníci* zde zahrála Milena Krhutová. Z Prahy se do Plzně vrátila herečka Stanislava Topinková Fořtová. Zahrála si v muzikálu *Sladká Charity* nebo Káču v *Divotvorném hrnci*.¹⁵³

¹⁴⁹ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 246.

HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹⁵⁰ Archiv města Plzně, fond Divadla J. K. Tyla, č. kartonu 6523. *Hodnocení uměleckých souborů a divadla 1984 – 1989*.

¹⁵¹ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 255.

¹⁵² HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹⁵³ WEIMANN, Mojmír. *Plzeňská zastavení: ohlédnutí divadelního principála*. Plzeň: Nava, 2015. ISBN 978-80-7211-480-1. s. 1 - 5.

Mladší autoři se začali orientovat na moderní muzikál. Po roce 1989 byly uspořádány dvě novinky, premiérový muzikál *Kleopatra* od Lubomíra Vetešky, jenž se snažil dosáhnout světové úrovně, a opereta od Leo Falla *Madame Pompadour*.¹⁵⁴ Novinek se po roce 1989 představilo méně než v minulých obdobích divadla. Opětovně mohli diváci shlédnout operety novějších nebo starších autorů například od Rudolfa Frimla, Karla Hašlera, Oskara Nedbala, Jaroslava Ježka, Jiřího Šlitra a dalších.¹⁵⁵

V tomto období klesala výkonnost jak souboru, tak i orchestru, což je negativní jev, který se objevuje opakovaně. Mladších herců a pěvců bylo málo a docházelo k tomu, že mladé představitele rolí museli hrát herci podstatně starší, což dle slov několika pamětníků nepůsobilo vhodně.¹⁵⁶

1.14 Doc. MgA. Jan Burian, Mgr. Ilja Racek, Ph.D.

V roce 1995 se změnilo vedení. Doc. MgA. Jan Burian nahradil stávajícího ředitele divadla. Za jeho působení se v roce 1997 stal uměleckým šéfem operety Jan Ježek, který již dříve v divadle působil jako sólista. Díky J. Ježkovi se zvedla celková aktivita souboru. Mezi jeho nejúspěšnější divadelní adaptace se řadí *Kristián 2* od Antonína Procházky. J. Ježek se nadále podílí na režii operetních představení v DJKT.¹⁵⁷

Roman Meluzín se stal novým šéfem operety a muzikálu v roce 2000. Přinesl na plzeňskou scénu nový trend. České filmové hity byly přepisovány a dramatizovány a stávaly se z nich úspěšné tituly např. *Šakalí léta* nebo *Škola, základ života* či *Noc na Karlštejně*. Od roku 2000 se divadlo snaží upoutat tím, že do repertoáru zařazuje jak muzikál buď český, nebo světový, tak klasickou operetu a nově zařazuje i dosud neuvedená česká díla. R. Meluzín uvedl novinku *Mechanický pomeranč* od Anthonyho Burgesse, jež sám režíroval. DJKT považuje inscenaci *Mechanický pomeranč* za jednu z nejúspěšnějších ve světové premiéře mezi lety 2000 – 2005.¹⁵⁸

¹⁵⁴ WEIMANN, Mojmir. *Plzeňská zastavení: ohlédnutí divadelního principála*. Plzeň: Nava, 2015. ISBN 978-80-7211-480-1. s. 1 - 5.

¹⁵⁵ ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 17.

WEIMANN, Mojmir. *Plzeňská zastavení: ohlédnutí divadelního principála*. Plzeň: Nava, 2015. ISBN 978-80-7211-480-1. s. 1 - 5.

¹⁵⁶ Rozhovor s Jitkou Weiszovou a Jitkou Kalinovou ze dne 12. 12. 2018.

¹⁵⁷ ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 18.

¹⁵⁸ DIVADLO J. K. TYLA a ICHOVÁ, Eva. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2000-2005*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2005. s. 41.

V roce 2004 byla představena nová opereta **Ferdinand** od Zdenka Merty a Karla Šípa. Plzeňský Deník operetu kladně hodnotí: „Operetní fanoušci budou příjemně překvapeni: libivé retro melodie v zajímavém aranžmá skutečně evokují slavnou vídeňskou operetní éru, jsou napsány s lehkostí a pro radost, aniž by byly interpretačně snadné.“ napsal Vítězslav Sladký.¹⁵⁹ Opakovaně se do programu dostávala díla jako **Uličnice, Růže z Argentiny** od Beneše, **Tulák** od Piskáčka a další.¹⁶⁰ Kvalita operetních představení ale klesala, i když samozřejmě jsou mezi nimi výjimky. V tisku je vyzdvižena např. inscenace **Orfeus v podsvětí**, ale poněkud rozporuplně se jeví „westernová show“ **Rose Marie**, soudě podle diváckých reakcí.¹⁶¹ Většina ze zmíněných operet byla uvedena v Komorním divadle.¹⁶²

Plzeňské divadlo začínalo být převážně orientované na muzikál a opereta se dostávala do pozadí. V Plzni se v muzikálovém dramaturgickém programu objevily známé tituly z americké produkce jako např. **Zpívání v dešti**, kde hlavní roli ztvárnil Bronislav Kotiš. V roce 2007 se divadlo mohlo těšit nevídanému úspěchu hned několika inscenací. Muzikál **Chicago** disponoval kvalitními pěveckými i tanečními výkony, choreografií, orchestrem a výpravou, přesně jak zmínila kritika Divadelních novin i Plzeňského deníku.¹⁶³ Přímo pro Plzeň byla v tomto roce napsána **Kniha džunglí** skladatelem Ondřejem Brouskem a Radkem Balašem.¹⁶⁴ Pro publikum se stala tato muzikálová novinka jedinečným zážitkem. Plzeňské noviny i MF dnes se zmiňují o zdařilém představení, které diváci odměnili ovacemi ve stoje.¹⁶⁵

V Divadle J. K. Tyla najdeme několik stálých sólistů souboru a to například Bronislava Kotiše, Františka Dvořáka či Stanislavu Topinkovou Fořtovou, jež za svůj výkon získala dokonce Cenu Thálie. Stejně jako Jan Ježek, který hrál v muzikálu **Kiss me, Kate!** nebo Daniela Šinkorová, jež perfektně ztvárnila roli Sally Bowles v **Kabaretu**.¹⁶⁶

¹⁵⁹ SLADKÝ, Vítězslav. *Sázka na operetní novinku vyšla*. Plzeňský deník, 2004

¹⁶⁰ ASCHENBRENNER, Vít. *Strípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 18.

¹⁶¹ Rozhovor s Jitkou Kalinovou a Jitkou Weiszovou ze dne 12. 12. 2018.

¹⁶² DVOŘÁK, Petr. *Offenbach konečně zpátky*, Plzeňský deník, 2007.

¹⁶³ BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2007*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2008. nestránkováno.

¹⁶⁴ DJKT. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2005-2010 : 1865-2010 - 145 let českého divadla v Plzni*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2011.

¹⁶⁵ BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2007*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2008. nestránkováno.

¹⁶⁶ DIVADLO J. K. TYLA a ICHOVÁ, Eva. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2000-2005*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2005. s. 41.

Pro veliké inscenace bylo zapotřebí mnohem většího počtu herců, často hostovali významní pěvci a herci např. Dagmar Sobková¹⁶⁷, Roman Říčař, Petr Vondráček.¹⁶⁸

Nesmím opomenout, že nově od roku 1992 působí plzeňské divadlo na festivalech a koncertech.¹⁶⁹ Například soubor operety a muzikálu se v roce 2008 účastnil mezinárodního festivalu *Dokořán pro hudební divadlo*, který se konal v Brně. Soubor zde vystoupil s představením *Limonádový Joe*.¹⁷⁰

V roce 2013 dochází k obměně ředitele, doc. MgA. Jan Burian odešel do Národního divadla v Praze a na rok jej nahradil herec Mgr. Ilja Racek, Ph.D.¹⁷¹

1.15 Doc. MgA. Martin Otava, Ph.D.

Rok 2014 se nesl v plzeňském divadle ve znamení velkých změn. Byla dokončena stavba očekávaného Nového divadla tzv. Nová scéna, která nahradila zrušené Komorní divadlo.¹⁷²

Doc. MgA. Martin Otava, Ph.D. významný režisér, bývalý ředitel Divadla F. X. Šaldy v Liberci a vysokoškolský pedagog, nahradil na postu ředitele Mgr. Ilju Racka, Ph.D. Uměleckým šéfem operety a muzikálu zůstal až do roku 2016 Roman Meluzín. V témže roce ho zastoupil Lumír Olšovský, doposud pražský herec, režisér a autor několika děl: *Den na zkoušku* a *Pět v tom*.¹⁷³ Významným dramaturgem se stal Pavel Bár, jenž je také autorem několika děl o operetě a muzikálu, jedno z nich jsem použila v této práci.¹⁷⁴ Divadlo J. K. Tyla se také může těšit z dlouhodobé spolupráce několika hostujících umělců např. režiséra Petra Novotného a Radka Balaše a choreografa Pavla Strouhala.¹⁷⁵

Divadelní scéna se od roku 2014 výrazně orientuje na muzikálový žánr, který získal nový rozměr, když představil novinku, muzikálovou revue - *Svět kabaret - kabaret svět*, kde si

¹⁶⁷ Rodné jméno zpěvačky je Dagmar Sobková, umělecké jméno Dasha. Podle zdroje: *Dasha*. [online]. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z URL: <<http://oficialnistranky.cz/dasha-dagmar-sobkova/>>

¹⁶⁸ DIVADLO J. K. TYLA a ICHOVÁ, Eva. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2000-2005*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2005. s. 41.

¹⁶⁹ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z URL: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88>

¹⁷⁰ BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2008*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2009. s. 11.

¹⁷¹ RACEK, Ilja. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2014. s. 3.

¹⁷² DJKT. *Nová scéna*. [online]. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/nova-scena>>

¹⁷³ DJKT. *Lumír Olšovský*. [online]. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/lumir-olsovsky>>

¹⁷⁴ BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 246.

¹⁷⁵ DJKT. *Historie muzikálu*. [online]. [cit. 2019-2-10]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/historie-muzikalu>>

diváci mohli poslechnout největší hity ze světově známých muzikálů, některých ještě v Plzni nepředstavených.¹⁷⁶ Od otevření nové budovy DJKT se objevilo mnoho kvalitních a jedinečných muzikálových titulů. Velké ohlasy mělo představení *Freddie - The King of Queen*, kde zazářil hlavní představitel Michael Kluch, nebo muzikál *Kočky*, jenž byl téměř k nerozeznání od anglického originálu, o čemž jsem sama měla možnost se přesvědčit. Hlavní představitelku Grizabellu zde skvěle zahrála Stanislava Topinková Fořtová.¹⁷⁷

Dlouhodobým problémem posledních let je personální zajištění operetního a muzikálového souboru. Plzeňský soubor se potýká s nedostatečným naplněním, což bylo zmíněno již ve výroční zprávě DJKT z roku 2016. V tomto ohledu se divadlo spoléhá na pomoc hostujících sólistů a herců.¹⁷⁸

Z mých vlastních zkušeností vyplývá, že opereta je v posledních letech velmi citelně omezena. Výsledkem je, že se s ní diváci mohou setkat v repertoáru skutečně jen ojediněle. Muzikál se zcela osamostatnil a opereta se de facto stala součástí operního souboru. Na hlavních stránkách Divadla Josefa Kajetána Tyla jsem našla o operetě minimum informací, jakoby opereta téměř neexistovala. Hlavním nositelem zábavy se stal muzikál, opera, balet a drama.

2 Operetní inscenace

Od doby, kdy byla uvedena první opereta na plzeňské scéně, uplynulo více jak sto let. Diváci se za tuto divadelní epochu mohli setkat s velmi velkým množstvím titulů, jejichž úspěšnost byla různorodá a opakovatelnost záležela nejen na momentální politické situaci, ale také na líbivosti či uměleckém zaměření ředitele divadla.

Zařadila jsem do této kapitoly vybrané operetní inscenace, jež se opakovaně pořádaly v historických etapách Divadla J. K. Tyla v Plzni. Mým cílem bylo porovnání jednotlivých inscenací, proto jsou součástí kapitoly i vzpomínky pamětníků a diváků operetních představení.

¹⁷⁶ SLADKÝ, Vítězslav. *Revue Svět kabaret – kabaret svět rozparádila publikum*. Plzeňský deník. 2014

¹⁷⁷ DJKT. *Muzikál Kočky*. [online]. [cit. 2019-2-11]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/kocky>>

¹⁷⁸ OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2016*. Plzeň: DJKT, 2017.

2.1 Polská krev

Polská krev představuje operetu českého skladatele a dirigenta Oskara Nedbala a libretisty Leo Steina, který se pro scénář inspiroval povídkou - *Slečna selka* od Alexandra Sergejeviče Puškina. Zdeněk Knitl přeložil operetu do češtiny.¹⁷⁹

25. října 1913 byla *Polská krev* uvedena v Carltheater ve Vídni.¹⁸⁰ Tato opereta se hrála roku 1913/1914 v Rakousku, Německu, Francii, Skandinávii a Americe a stala se celosvětově uznávanou již před první světovou válkou.¹⁸¹ Díky Karlu Veverkovi, tehdejšímu řediteli Městského divadla, byla opereta *Polská krev* zcela poprvé uvedena v Čechách, a to v plzeňském divadle. Plzeňské divadlo tak předběhlo pražskou scénu.¹⁸² Stalo se to dva měsíce od vídeňské premiéry 26. prosince roku 1913. Od té doby se *Polská krev* hraje na plzeňské scéně dodnes a podle cílených výzkumů je považována za nejslavnější operetu u nás.¹⁸³ Až na několik výjimek se můžeme přesvědčit, že se opereta *Polská krev* od jejího prvního uvedení hrála opravdu často. Jen ve 20. století byla v Plzni nastudována třináctkrát. Za dobu, kdy opereta *Polská krev* vstoupila na plzeňskou scénu, můžeme sledovat její skutečně vysokou oblibu. Delší období, po které se v Plzni nehrála, představuje jen časový úsek v letech 1992 - 2013. Rok 2013 byl vhodným pro její nastudování především z toho důvodu, že se slavilo 100 let od jejího prvního uvedení.¹⁸⁴

Když se vrátím k prvotním inscenacím této operety, je zapotřebí zmínit umělce, již se na jejím úspěšném provedení podíleli. V roce 1913 byl režisérem Richard Branald, dirigentem Jan Janota a choreografem Jaroslav Hladík. V začátcích tohoto operetního skvostu se objevil na místě dirigenta v Plzni sám autor Oskar Nedbal.¹⁸⁵ O této události napsaly noviny: „*Oskar Nedbal, kterého jsme uvykli vidati pouze, an stojí před partiturou děl vážných, dal se v neděli večer u nás do služeb operetty, řídě své vlastní dílo tohoto druhu, novou svou operettu „Polská krev“.* A řídil ji s toužou vervou a tempéramentem a

¹⁷⁹ DJKT. *Polská krev (2013)*. [online]. [cit. 2019-2-13]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/polska-krev>>

¹⁸⁰ SLADKÝ, Vítězslav. *Ohlasy polská krev*. Plzeňský deník. [online]. [cit. 2019-2-13]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/ohlasy-polska-krev>>

¹⁸¹ DJKT. *Divadelní program Polská krev*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň, 1968.

¹⁸² JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

¹⁸³ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. 205 s.

¹⁸⁴ DJKT. *Ohlasy Polská krev*. [online]. [cit. 2019-2-13]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/ohlasy-polska-krev>>

¹⁸⁵ KRÍŽ, František. *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. 160 s.

porozuměním pro lehký ten genre, s jakým se odává reprodukci sklade seriiosních.“¹⁸⁶

Během více než stoletého uvádění této operetní inscenace se na plzeňské scéně vystříдалo nespočet režisérů, dirigentů a choreografů.

Tabulka premiér Polská krev¹⁸⁷

<i>Datace</i>	<i>Režisér</i>	<i>Dirigent</i>	<i>Choreograf</i>
26. 12. 1913	R. Branald	J. Janota	J. Hladík
24. 10. 1916	K. Faltys	/	V. Pohan
30. 09. 1922	V. Severin	/	/
22. 08. 1926	/	F. Ledvina	T. Corpona
16. 10. 1937	O. Zítek	O. Zítek	J. Judl
9. 06. 1945	V. Severin	A. Barták	/
3. 02. 1951	J. O. Karel	S. Regal	J. Škoda
21. 01. 1959	R. Lampa	J. O. Karel	L. Ogoun J. Nehonský
15. 06. 1968	M. Doutlík	M. Klemens	H. Machová
18. 09. 1976	R. Kutílek	I. Pavelka	G. Voborník
17. 05. 1986	K. Tišnovský	I. Pavelka	J. Koníček
16. 05. 1992	K. Tišnovský	I. Pavelka	G. Voborník
23. 02. 2013	J. Ježek	P. Kantořík J. Petrdlík	P. Jirsa

Jmenuji několik herců a pěvců, kteří v operetě účinkovali. V roce 1913 se na scéně objevila Mimi Vilímová, Adolf Vrba, Richard Branald, Adolf Krauzmann, Marie Sýkorová, Marie Kolečká.¹⁸⁸ Dalibor Janota¹⁸⁹ se zmiňuje o epizodní roli šlechtice Gorského, jehož ztvárnil nadějný pěvec Karel Hruška. Při bádání se mi díky Divadelnímu archivu DJKT dostaly do ruky divadelní programy *Polské krve* pořádané v Plzni, které jsou dochované od roku 1950. Hlavní role v tomto roce ztvárnili Josef Šídlo a Emanuel Ulrich

¹⁸⁶ *Divadlo a umění*: recenze: Český deník, 1914

¹⁸⁷ Sestavila autorka dle zdrojů: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 189.

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanach*. [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

¹⁸⁸ ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. 114 s.

¹⁸⁹ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

jako Zaremba, ze známějších herců v roli Popiela Rudolf Kutílek a Stanislav Regal. Další herci, kteří stojí za zmínku, jsou určitě Karel Tišnovský, Milada Rabasová či Dagmar Stříbrná. S postupem let mnoho ze jmenovaných herců zkusilo různé role v této operetní inscenaci, jen Karel Tišnovský hrál především hraběte Boleslava Baráňského. V rozhovoru s dramaturgem Stanislavem Borem z roku 1969 Karel Tišnovský vypráví: „*Polská krev je snad nejlepší česká opereta, hrál jsem Bola už v sedmi nastudováních a byla to moje první role. Na první lásku se často vzpomíná...*“¹⁹⁰ *Polskou krev* dokonce dvakrát režíroval, v letech 1986 a 1992.¹⁹¹

V krátkosti bych se dotkla hudby, která operetní představení provází. Oskar Nedbal, ač působil ve Vídni, zařadil do operety slovanské písně. V operetě uslyšíme polku, mazurku, valčík, pochod a krakoviak. Mezi známé písně se řadí např. „Blondýnky sladké“ nebo „Bože na nebesích nám sílu přej“ či „Jste kavalír, já vím“.¹⁹²

Návrat operetního „šlágru“ po 21 letech byl opravdu slavný, psalo o něm mnoho novin např. MF Dnes nebo Plzeňský deník. Jan Ježek, herec a režisér, v roce 2013 nechal pojetí *Polské krve* v klasické podobě. Plzeňský deník se zmiňuje o správném výběru hostujícího herce Josefa Moravce. Vítězslav Sladký výkony herců okomentoval takto: „*V sympatickou Helenu Zarembovou se proměnila sopranistka operního souboru Radka Sehnoutková, která, bude-li se jí někdo v tomto směru pedagogicky věnovat, může dorůst ve vyhledávanou umělkyni i v žánru operety. Zemitého Zarembu, svérázného, ale dobrosrdečného chlapíka, ztvárnil na dobré úrovni Dalibor Tolaš, barytonista s nejednou operetní i muzikálovou zkušeností. Ke své postavě našel správný klíč také výborně zpívající Tomáš Kořínek – Popiela hraje jako mile roztržitého, věčně zamilovaného mladíka, nikoli hlupáka, jak je tato role (podobně jako úloha Vaška z Prodané nevěsty) často mylně interpretována. Šarži vdavekchtivé atraktivní Wandy dobře drží Jana Foff Tetourová, výborná Venuše Dvořáková se vyhnula zbytečnému přehrávání a mamá Jadwigu opatřila komickým nadhledem.*“¹⁹³

Pro mnoho pamětníků byla v minulosti *Polská krev* nezapomenutelnou podívanou. Věra Sudková, bývalá tanečnice, choreografka a pedagožka, odpověděla na otázku, jež se týkala její nejoblíbenější operety takto: „*Moji nejmilovanější operetou je a bude Polská krev.*“

¹⁹⁰ DJKT. *Divadelní program Polská krev*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, 1969.

¹⁹¹ SLADKÝ, Vítězslav. *Karel Tišnovský: Polská krev, má první láska*. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<http://www.musical-opereta.cz/karel-tisnovsky-polska-krev-ma-prvni-laska/>>

¹⁹² JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

¹⁹³ SLADKÝ, Vítězslav. *Polská krev pohladila milovníky operety po duši*: recenze. Plzeňský deník, 2013.

*Zažila jsem výborné' představitelky Heleny a to Jiřinu Marešovou a Libušku Bláhovou. Každé údobí mělo a má své "hvězdy".*¹⁹⁴

2.2 Mamzelle Nitouche

Mamzelle Nitouche je dílo francouzského herce, pěvce a skladatele Florimonda Rongera – Hervého.¹⁹⁵ Autor složil hudbu na libreto Henriho Meilhaca a Alberta Millauda v Paříži roku 1883. Téhož roku ji představil v Théâtre des Variétés v Paříži. U nás byla poprvé uvedena 29. listopadu 1890 v Národním divadle.¹⁹⁶ O dva roky později, 15. 9. 1892, měla opereta premiéru v plzeňském divadle.¹⁹⁷ Pro zpřehlednění jsem vytvořila tabulku zobrazující dirigenty, choreografy a režiséry, kteří byli při nových uvedeních „*Nitušky*“.

Tabulka premiér Mamzelle Nitouche¹⁹⁸

<i>Date:</i>	<i>Režisér:</i>	<i>Dirigent:</i>	<i>Choreograf:</i>
15. 09. 1892	/	E. Züngel	/
17. 10. 1903	J. Zelenka	J. Strnad	J. Freisingerová
12. 10. 1912	R. Branald	J. Janota	J. Hladík
25. 11. 1916	K. Hostaš	/	/
16. 09. 1923	V. Marek	F. Dyk	/
18. 01. 1946	I. Krátký	J. Šefl	A. Smolík
14. 09. 1954	O. Nový	J. O. Karel	J. Němeček
11. 07. 1959	R. Kutílek	J. Karásek	/
7. 05. 1967	M. Doutlík	M. Klemens	/
10. 01. 1976	R. Kutílek	J. O. Karel	J. Nehonský
30. 11. 1991	J. Koníček	I. Pavelka	J. Koníček
22. 05. 2004	P. Palouš	P. Kantořík	M. Pecek

Jedná se o autorovo životní dílo, které je zároveň částečně autobiografické, protože autor byl varhaníkem v klášteře a také se zamiloval do své žačky, s níž se později oženil.¹⁹⁹

¹⁹⁴ Rozhovor s Věrou Sudkovou ze dne 26. 12. 2018.

¹⁹⁵ Florimond Ronger je skladatelovo rodné jméno, později přebral umělecké jméno Hervé.

¹⁹⁶ HOMOLKA, Miroslav. TUŠEK, Karel. APLT, Jiří. *Světová opereta: Francie*. Praha: Panorama, 1984.

¹⁹⁷ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 180.

¹⁹⁸ Sestavila autorka dle zdrojů: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 180.

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanach*. [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

Inscenace má tři jednání. V překladu znamená název: *Mamzelle Nitouche* „Slečna *Netykavka*“.²⁰⁰ Pro Čechy je opereta známá též pod názvem *Nituška*. V Německu ani Rakousku nedosáhla takového úspěchu jako v Čechách.²⁰¹

Největší úspěch u nás opereta zažila po překladu a úpravě v roce 1938, kdy herec a režisér Oldřich Nový jí dal zcela novou jevištní podobu.²⁰² Právě Oldřich Nový byl blízkým přítelem Jaromíra Otakara Karla, dirigenta a později uměleckého šéfa plzeňské operety. Oba měli k operetě *Mamzelle Nitouche* niterný vztah, sprátelili se na její první poválečné premiéře v Divadle 5. května a dokonce na jejím dalším uvedení spolupracovali. Jejich operetní inscenace měla premiéru 14. září 1954 v Malém divadle v Plzni. Oldřich Nový pohostinsky režíroval a dokonce hrál jednu z hlavních postav – Celestina. Tato inscenace dosáhla v tomto období dvou set repríz, což se považuje za obrovský úspěch.²⁰³ V roli Celestina se v letech 1954 – 1976 představili mnohokrát obsazovaní herci té doby - Rudolf Kutílek a Karel Tišnovský a v roli Denisy Jiřina Marešová, Věra Beranová, Marie Graftnetterová, Miluše Kupcová, Marcela Černochová. Podle Dalibora Janoty stojí za zmínku herečka Eva Czapková, představitelka hlavní role Denisy z roku 1959.²⁰⁴

Mamzelle Nitouche, klasická opereta, byla do programu zařazována hlavně proto, že oslovovala starší generace diváků.²⁰⁵ V roce 2004 představilo DJKT její modernější podobu, díky které do divadla zavítalo mnohem širší spektrum diváků. Ve svých osmi letech jsem měla možnost představení shlédnout hned několikrát a jako dítě jsem z něho byla opravdu nadšená. Představení se hrálo v režii Petra Palouše, za zmínku stojí choreograf Martin Pecek. Vítězslav Sladký, jakožto zkušený pozorovatel operetních inscenací, pochválil nové obsazení role Denisy. „*Každá generace plzeňské operety měla svou vynikající Nitušku, ať už to byla Dagmar Stříbrná, Marie Graftnetterová, Miluše Kupcová či Růžena Knoppová. Současná představitelka Michaela Havlíčková na své předchůdkyně s úspěchem navázala.*“²⁰⁶

¹⁹⁹ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²⁰⁰ HOMOLKA, Miroslav. TUŠEK, Karel. APLT, Jiří. *Světová opereta: Francie*. Praha: Panorama, 1984.

²⁰¹ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²⁰² SLADKÝ, Vítězslav. *Mamzelle Nitouche dárek od radioservisu*. 2008. [online]. [cit. 2019-3-9]. Dostupné z URL: <<http://www.musical-opereta.cz/mamzelle-nitouche-darek-od-radioservisu/>>

²⁰³ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 23 – 26.

²⁰⁴ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²⁰⁵ Příloha č. 2 – Mamzelle Nitouche

²⁰⁶ SLADKÝ, Vítězslav. *Zábava vyhrála na úkor poetiky*: recenze. Plzeňský deník, 2004

2.3 Orfeus v podsvětí

Opereta *Orfeus v podsvětí* měla premiéru 21. 10., v některých pramenech se uvádí 28. 10., 1858 v Paříži. První uvedení vůbec nenasvědčovalo tomu, že se stane slavnou, avšak ve chvíli, kdy se objevila negativní kritika jednoho z proslulých novinářů, diváci projeví o představení obrovský zájem.²⁰⁷

Libreto napsali Ludovic Halévy a Hector Jonathan Crémieux a hudbu zkomponoval Jacques Offenbach. *Orfeus v podsvětí* byla první celovečerní opereta o čtyřech jednáních. Na české scéně se Offenbachova opereta poprvé hrála 13. 12. 1863 v Prozatímním divadle v Praze. Až o několik let později měla premiéru v Městském divadle v Plzni 27. 12. 1868.²⁰⁸ Offenbachova opereta se dočkala více než 11 různých pojetí v letech 1891, 1900, 1904, 1913, 1924, 1931, 1935, 1963, 1988 a 2007.²⁰⁹

Tabulka premiér Orfeus v podsvětí²¹⁰

<i>Date:</i>	<i>Režisér:</i>	<i>Dirigent:</i>	<i>Choreograf:</i>
27. 12. 1868	P. Švanda ze Semčic?	M. Anger?	/
27. 11. 1904	F. Lier	J. Strnad	J. Freisingerová
12. 12. 1913	R. Branald	V. Talich	J. Hladík
13. 04. 1924	V. Marek	F. Dyk	M. Aubrechtová
9. 05. 1931	V. Severin	A. Barták	J. Häusler
12. 10. 1963	M. Doulík	D. Brázda	V. Untermüllerová
23. 01. 1988	J. Koníček	Vítězslav Podrazil	J. Koníček
3. 03. 2007	R. Meluzín	J. Petrdlák/ P. Kantořík	J. Pokorný

Operetní inscenace je parodií na známý příběh o Orfeovi, což ve své době představovalo běžný námět. Proč je však opereta *Orfeus v podsvětí* výjimečná? Orfeus se proslavil především díky melodii kankánu, která zde v roce 1858 nejenom poprvé zazněla, ale jak

²⁰⁷ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²⁰⁸ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²⁰⁹ DJKT. *Divadelní program Orfeus v podsvětí*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň: 1988.

²¹⁰ Sestavila autorka dle zdrojů: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 190.

SCHIEBL, Jaroslav. *České divadlo v Plzni*. Plzeň: J. Císař v Plzni, 1902. s. 75. Podle literatury usuzují, že v roce 1868 byl v režii zastoupen sám Pavel Švanda ze Semčic a dirigentem mohl být údajně Mořic Anger.

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanach*. [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

vyplývá z dalších pramenů²¹¹ kankán, coby tanec, na veřejnosti také prezentovala.²¹² Zanedlouho se stal tento tanec světově známým. Dalšími velmi oblíbenými melodiemi byly menuet a valčík.

Nejstarší pramen, který jsem dohledala, byl divadelní program, který pochází z roku 1913, a vítal diváky na odpolední představení, které se konalo v neděli 23. února. Z tohoto pramenu vychází, že hlavní role ztvárnili např. František Bartl (Pluto), Adolf Vrba (Orfeus), Božena Petanová (Euridika), Terezie Brzková (Veřejné mínění) a Richard Branald (Jupitera). Taneční výstupy byly doprovázeny baletním souborem.²¹³

V divadelním archivu DJKT jsem dostala k dispozici divadelní program Orfea v podsvětí z roku 1963-1964. V té době byl režisérem Miroslav Doutlík, dirigentem Dalibor Brázda a choreografkou Věra Untermüllerová. V hlavních rolích bohů jsem si mohla opakovaně všimnout Karla Tišnovského, Jiřího Miegheho, Rudolfa Kutílka, Jaroslava Heyduka a z ženských představitelk Dagmar Stříbrné, Marie Grafnetterové, Joži Walterové.²¹⁴

V roce 2007 DJKT představil Roman Meluzín moderní podobu Orfea v podsvětí. Názory na toto modernizované představení se rozcházejí, při bádání jsem narazila na několik článků, které se v kritice lišily. Kostýmy i scéna se zcela rozcházela s klasickým pojetím „Orfea“. Už podle názvu článku „*Orfeovi nesluší moderní šaty*“ je možné odhadnout, že moderní podoba inscenace příliš neohromila. Chyběl také slavný kankán, který byl nahrazen erotičtější formou tance. Představení bylo doplněno operními pěvci, operním souborem a řadou hostujících herců. V hlavních rolích se představili Dalibor Tolaš, Jan Ježek, Michaela Rybicka a Olga Jelínková. Markéta Čekanová, autorka článku, zhodnotila herce, které si vybral do operetní inscenace Roman Meluzín: „*Postavil tak na scénu špičkové interprety klasického operetního žánru a vedle nich v roli Pluta Romana Krebse, jehož hlas působí v této konkurenci jako krajský šampion mezi olympioniky.*“²¹⁵

²¹¹ DJKT. *Orfeus v podsvětí (2007)*. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/orfeus-v-podsveti-hector-cremieux-jacques-offenbach-2007> >

²¹² Na konci 19. století se kankán začal stávat komerčním. V roce 1889 bylo založeno Moulin Rouge. Podle zdroje: *Kabaret Moulin Rouge: Zdejší kankán si zamiloval i anglický krá!*. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://epochalnisvet.cz/kabaret-moulin-rouge-zdejsi-kankan-si-zamiloval-i-anglicky-kral/> >

²¹³ Archiv města Plzně, fond Divadla Josefa Kajetána Tyla, č. kartonu 47. *Orfeus v podsvětí*. Plzeň: Tiskárna Českého deníku v Plzni, 1913.

²¹⁴ DJKT. *Divadelní program Orfeus v podsvětí*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň: 1963-1964.

²¹⁵ ČEKANOVÁ, Markéta. *Orfeovi nesluší moderní šaty*. Mladá fronta Dnes, 2007. ISSN 1210-1168.

Kritika Plzeňského deníku je naopak velmi kladná, autoři Vítězslav Sladký a Petr Dvořák vypíchlí dirigenta Jiřího Petrdlíka. Kladná kritika operety *Orfeus v podsvětí* zní: „Vzniklo představení živé a až na drobné výjimky vkusné, které by mohlo oslovit mladší publikum a neurazit ani postarší abonenty. Po mírně rozpačitém úvodu rozjíždí Meluzín plnokrevnou hudební show s mnoha nápady...“²¹⁶ Byla jsem divákem tohoto představení a musím říci, že jsem jako dítě, neocenila scénu ani kostýmy od Lucie Loosové a pravděpodobně by mě více ohromilo klasické pojetí s honosnější scénou, které je možno si prohlédnout na dobových fotografiích.²¹⁷

3 Muzikálové inscenace

Do své práce jsem zařadila muzikálová představení, o něž je v současnosti obrovský zájem. Vybrala jsem dva jedinečné muzikály - *Divotvorný hrnec* a *Líbej mě, Kát'o!*. Divotvorný hrnec se stal vůbec prvním muzikálovým představením amerického původu, které se v Československu uvedlo v roce 1948.²¹⁸ Jeho sláva netrvala dlouho. O dva roky později byl bohužel uveden naposledy, a to právě v plzeňském divadle. Politická situace zasáhla do divadelního dění a následovalo třináct let bez amerického muzikálu. Jaromír Otakar Karel, tehdejší šéf operety, zařazoval do programu hlavně klasické muzikály, ale zastánce světového muzikálu přišel až v roce 1961 – tím byl Miroslav Doutlík. V roce 1963 se navrátil americký muzikál s jedinečným titulem - *Líbej mě, Kát'o!* od autora Cole Portera. Jeho premiéra byla právě v plzeňském divadle, a proto jsem se rozhodla zařadit tento titul.²¹⁹

3.1 Divotvorný hrnec

Divotvorný hrnec je muzikálové představení, jež se objevilo poprvé v New Yorku na Broadwayi 19. 10. 1947. Libreto napsali Edgar Yip Harburg a Fred Saidy. Muzikálovou hudbu zkomponoval Lane Burton. Jedná se o vůbec první americký muzikál, který byl uveden v Československu. Jeho premiéra se konala 6. března 1948 v Divadle V + W. Do roku 1950 byl muzikál představen v několika dalších městech včetně Plzně.²²⁰ Před premiérou tohoto muzikálu se plzeňské Právo v krátkosti zmínilo: „Velká výpravná

²¹⁶ BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2007*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla. 2008. nestránkováno.

²¹⁷ Příloha č. 3 - Orfeus v podsvětí.

²¹⁸ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. 298 s. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 97 – 98.

²¹⁹ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 45.

²²⁰ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. 298 s. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 97 – 98.

hudební komedie „Divotvorný hrnec“ bude uvedena koncem února ve Velkém divadle a bude v ní zaměstnán velký orchestr a celý operní a baletní sbor.“²²¹

Muzikál uvedli na scénu přesně 12. 3. 1950.²²² Bohužel byl v tomto roce zařazen poprvé a naposledy do programu. Poté se objevil až za dlouhých třináct let.²²³ Celkově byl muzikál v plzeňském divadle představen v roce 1950, 1976, 1994 a 2013.²²⁴

Tabulka premiér Divotvorný hrnec²²⁵

<i>Datace:</i>	<i>Režisér:</i>	<i>Dirigent:</i>	<i>Choreograf:</i>
12. 03. 1950	O. Nový	J. O. Karel	J. Škoda
15. 05. 1976	J. Nesvadba	J. O. Karel	G. Voborník
1. 07. 1994	M. Doulík	I. Pavelka	J. Hartmann
28. 09. 2013	P. Balouš	D. Bárta	Z. Kolářová

Edgar Yip Harburg a Fred Saidy spolupracovali společně s Voskocem a Werichem, dali jim oprávnění na úpravu i překlad muzikálu. Jméno, příběh, závěr muzikálu je lehce pozměněn a jména rolí též.²²⁶ Jedná se o muzikál o dvou dějstvích a devíti obrazech. Zmínila bych i několik hudebních čísel např. „U nás doma“, „Tam za tou duhou“ nebo „S čertem si hrát.“²²⁷

Když byl poprvé ***Divotvorný hrnec*** uveden v plzeňském divadle v roce 1950, dirigoval ho již několikrát zmíněný Jaromír Otakar Karel, choreografii vytvořil Josef Škoda a režii byl pověřen významný herec Oldřich Nový. V hereckém zastoupení se představili Emanuel Ulrich, Karel Sommer, Jaroslav Koukolík, Anna Járová, Jožka Škrnová, Rudolf Lampa,

²²¹ *Nové premiéry plzeňských divadel.* Recenze: Pravda. 1950

²²² Příloha č. 4 – fotografie Divotvorný hrnec – 1950.

²²³ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945.* Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 97 – 98.

²²⁴ DJKT. *Divotvorný hrnec.* [online]. >[cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/divotvorny-hrnec>>

²²⁵ Sestavila autorka dle zdrojů: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 309.

DJKT. *Divotvorný hrnec.* [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/divotvorny-hrnec>>

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanach.* [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

²²⁶ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945.* Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 81 – 98.

²²⁷ DJKT. *Divadelní program Divotvorný hrnec.* Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Grafika Plzeň: 1950.

Joža Waltrová a Jiřina Marešová, samozřejmě Rudolf Kutílek, Dagmar Stříbrná, Viktor Severin a další.²²⁸

V roce 2013 *Divotvorný hrnec* zrežiroval Petr Balouš, inscenace zůstala v klasickém pojetí jen s mírnými úpravami. Dirigentem pro tuto inscenaci se stal Dalibor Bárta a choreografii vytvořila Zuzana Kolářová.²²⁹ Muzikálové role byly rozděleny Jiřímu Untermüllerovi, Bronislavu Kotišovi, Romanovi Vrebsovi, Kamile Kikinčukové, Stanislavě Topinkové Fořtové, Radkovi Štědranskému Shejbalovi a dalším. Představení se v tomto roce pořádalo v Komorním divadle.²³⁰

3.2 Líbej mě, Kát'ó!

Líbej mě, Kát'ó! nebo *Kačenko, pusu!* (v originálním znění *Kiss me, Kate!*) je americký muzikál od Cole Portera. Manželé Samuel a Bella Spewackovi sepsali libreto, inspirovali se komedií *Zkrocení zlé ženy*.

30. prosince 1948 měl muzikál premiéru na Broadwayi. U nás byl poprvé představen 23. 2. 1963 v plzeňském divadle za šéfa operety Miroslava Doulíka, jenž se podílel na jejím uvedení.²³¹ V Plzni byl muzikál uveden pouze dvakrát v letech 1963 a 1999.

Tabulka premiér Líbej mě, Kát'ó!²³²

<i>Datace:</i>	<i>Režisér:</i>	<i>Dirigent:</i>	<i>Choreograf:</i>
23. 02. 1963	M. Doulík	D. Brázda	J. Koníček
13. 02. 1999	A. Procházka	P. Broch	J. Crha

Jedná se o muzikál o dvou dějstvích a sedmnácti obrazech, který přeložil Ivo T. Havlů. V roce 1963 Miroslav Doulík premiéru muzikálu zrežiroval. Za dirigentským stolem stál Dalibor Brázda, jenž se také zasloužil o její uvedení. Hlavní roli ztvárnil Karel Tišnovský, ostatně jako mnoho dalších. Dále byli obsazeni Emanuel Ulrich, Věra Beranová, Dagmar Stříbrná, Jiří Miegle, Rudolf Kutílek, Jaroslav Heyduk, Libuše Němečková a ostatní.²³³

²²⁸ DJKT. *Divadelní program Divotvorný hrnec*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Grafika Plzeň: 1950.

²²⁹ DJKT. *Divotvorný hrnec*. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/divotvorny-hrnec>>

²³⁰ RACEK, Ija. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013*. Plzeň: DJKT, 2014. nestránkováno.

²³¹ JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

²³² Sestavila autorka dle zdrojů: PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 192.

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanach*. [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

²³³ DJKT. *Divadelní program Líbej mě, Kát'ó!*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň: 1963.

Recenzenti ohodnotili výkony herců kladně, především mužské role Rudolfa Kutílka a Jaroslava Heyduka. Kritik Jaroslav Volek poměrně negativně zhodnotil herečku Květu Hankovou: „*Káťa by prostě chtěla být provedena za daleko příznivějších dispozic hereckých, pěveckých i tanečních...*“ Dílo se považuje za úspěšné, dosáhlo v 60. letech padesáti repríz.²³⁴

Muzikálové představení *Líbej mě, Káťo!* bylo opětovně zařazeno do programu až v roce 1999 v režii Antonína Procházky, jehož adaptace se stala údajně nejúspěšnější.²³⁵ Jan Ježek, jenž se představil v hlavní roli Freda Grehema, získal za toto představení dokonce Cenu Thálie.²³⁶

Příloha č. 5 – fotografie Líbej mě, Káťo! – 1963.

²³⁴ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 146 – 147.

²³⁵ HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. Česká divadelní encyklopedie. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL:

<[http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo J. K. Tyla Plze%C5%88](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88)>

²³⁶ ŠPALKOVÁ, Gabriela. *Překračování žánrů mě baví. Tenorista Jan Ježek slaví šedesátiny*. [Online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://operaplus.cz/prekracovani-zanru-me-bavi-tenorista-jan-jezek-slavi-sedesatiny/>>

4 Herečka a pěvkyně Stanislava Topinková Fořtová

4.1 Empirický výzkum

Jednou z klíčových osobností plzeňské hudební divadelní scény posledních desetiletí je bezesporu sólistka operetního a muzikálového souboru paní Stanislava Topinková Fořtová. Mým osobním přáním i odborným cílem bylo samozřejmě vést rozhovor právě s touto vynikající pěvkyní i zajímavou a zkušenou osobností, která reprezentuje kvalitu plzeňské operety a muzikálu již 32 let. V rozhovoru jsem sledovala kariéru a práci jedné z plzeňských osobností a tímto jsem chtěla blíže nastínit tvorbu a dění okolo realizace muzikálových a operetních představení.

Rozhovor s paní Topinkovou Fořtovou jsme domluvily v budově Nového divadla DJKT v prosinci 2018. Paní Stanislava zvolila pro setkání prostory zkušebny, což se ukázalo být ideální volbou. Jednak jsem měla možnost mimo jiné poznat i ty části divadla, které jsou běžnému divákovi nepřístupné a jednak navodily prostory každodenní práce paní Stanislavy Topinkové Fořtové a celé herecké zázemí příjemnou a uvolněnou atmosféru pro celý rozhovor.

Paní Stanislava je velice milá, vlídná a otevřená. Během 30 minut nahrávaného rozhovoru, pro který jsem připravila 10 otázek na téma jejích minulých i současných životních rolí, aktuálního života v divadle i budoucnosti plzeňského divadelnictví, pro mne jako pro badatele vytvořila velice vstřícné, pozitivní, ale zároveň věcné prostředí.

4.2 Medailonek

Stanislava Topinková Fořtová se narodila 20. srpna 1961 v Plzni. Sólový zpěv studovala na konzervatoři v Praze, kde její učitelkou byla Stela Vedamová Jarolímová. V pátém a šestém ročníku se začala zaměřovat na operetní žánr. V roce 1982 získala angažmá v DJKT, kde byla až do roku 1988. Od té doby působila v divadle Karlín a také jako sólistka v Ústřední hudbě armády České republiky. Od roku 1994 se vrátila do DJKT, kde působí dodnes. Zahrála si nespočet rolí, jmenuji jen několik z nich, např: Káču v *Divotvorném hrnci*, Sugar v *Někdo to rád horké*, Wandu v *Rose Marie*, Funny ve

Funny girl, nyní ji diváci mohou spatřit např. v představení *Šumař na střeše*, kde ztvárnila ženu hlavního hrdiny Goldu nebo jako Vicki Nicholsovou v muzikálu *Donaha!*²³⁷

4.3 Rozhovor

„Je možné Váš vztah k plzeňskému divadlu nějak konkretizovat? Vzhledem k tomu, že jste se stala členkou souboru DJKT opakovaně, dalo by se říct, že máte k plzeňskému divadlu vřelý vztah?“

*Dá se to tak úplně krásně říct. Vřelý vztah mám, a k Plzni také, protože jsem rodilá Plzeňka a vlastně po pražské konzervatoři, kde jsem studovala klasický zpěv, tak vlastně v té době nebyla nějaká specializace na muzikál, který se mi vždycky líbil. A jediné divadlo, které fungovalo jakoby na muzikálové bázi, kde se dělaly i muzikály, bylo Karlínské pražské divadlo, a tady u nás v Plzni se občas nějaký ten muzikálek nebo zpěvohra nebo něco takového dělalo. Jelikož mojí paní profesorkou na zpěv byla paní profesorka Stela Vedamová Jarolímová, která tady v Plzni také působila, ale v opeře, říkala: „Bylo by krásné, kdyby tam, kde já jsem skončila, tak ty by si začala.“ A vlastně ani žádné jiné divadlo jsem nehledala. Šla jsem udělat konkurz přímo sem do Plzně v šestém ročníku konzervatoře a podařilo se. Takže vlastně od toho osmdesátého druhého jsem tady byla v angažmá a pak jsem přestoupila díky panu režisérovi Novotnému, kterej tady režíroval právě ty muzikály, tak dělal i šéfa v Karlíně a tam dělali Sugar – **Někdo to rád horké** a obě dvě protagonistky byly v jiném stavu, takže potřebovali někoho, kdo by se to naučil, kdo by tam zaskočil. Tak mě poprosil, jestli bych si to nechtěla zkusit. Samozřejmě, když jsem slyšela Karlín, kde se muzikály dělaly, tak jsem na to kývla a oni mi potom nabídli angažmá, kde jsem byla pár let. Ale opět jsem se vrátila zpátky do Plzně jako patriot plzeňský. V té době jsem účinkovala. Každý rok jsem měla představení. Tady jedno jsem nastudovala v Plzni a vlastně v devadesátém čtvrtém jsem sem nastoupila znovu zpátky a jsem tu doted’. Takže asi mám vřelý vztah, vracím se sem a je mi tady dobře.*

Které role ze svého plzeňského angažmá máte nejraději a proč?

Je to něco podobného. Když se mě na tuhle otázku zeptáte, tak je to něco podobného, jako když se zeptáte matky několika dětí, který dítě je pro ni to nejlepší, které nejvíc miluje. Samozřejmě byly menší role, větší role, ale jak se říká u divadla, není malých rolí, spíš to bylo o tom, že v těch malých rolích si člověk našel to, jak já říkám - člověk se v tom zavrtěl,

²³⁷ DJKT. TOPINKOVÁ FOŘTOVÁ STANISLAVA. [online]. [cit. 2019-2-25]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/topinkova-fortova-stanislava>>

užil si to. Tohle povolání, když ho člověk vykonává s tím, že ho má rád, tak je úplně jedno, co hraje, vždycky si něco v té roli najde, aby ho to prostě naplňovalo. Ale z těch velkých rolí jsem měla opravdu štěstí, že jsem dělala opravdu velké role. A když bych to shrnula, měla jsem i vysněné role. Ty mě potkaly - třeba **Kabaret**, **Hello Dolly** a pak jsem měla **My fair lady**, tu jsem měla vysněnou, ale ta mě minula jenom o vlaseček, protože jsem jí měla nastudovanou už v Karlíně, také shodou okolností tam byly nějaké nemoci, takže ty protagonistky, které dělaly Lízu Doolittlovou, tak nemohly, takže já jsem byla takový záložník, ale nakonec jsem si jí nezahrála, ale umím ji, mám ji nastudovanou, takže vlastně v repertoáru bych jí mohla mít taky. Ale nějakou takovou vysněnou roli, jenom můžu říci - ty role, které byly stěžejní v mém životě, tak to byl **Kabaret**. První v roce osmdesát čtyři a byl to i takový jakoby prvopočin v Divadle J. K. Tyla, kde se začaly dělat velké muzikály - **Kabaret**, když to budu brát dál tak **Někdo to rád horké**, **Hello Dolly**, **Pokrevní bratři** a **Chicago**. Když to na mě vychrlíte, tak najednou si člověk nevzpomene na spoustu představení, které dělal. Samozřejmě teď je **Sweeney Todd** (opera), kterej mi vzal hodně sil, ale ve svém výsledku je to krásné představení a hraju ho ráda.

Jaká role pro Vás byla nejnáročnější a proč?

Každá role měla něco, z čeho měl člověk strach, s čím se potýkal. Měla jsem štěstí hrát dvakrát **Hello Dolly** v roce 1996. A teď jsem dostudovávala a jakoby docházela na představení **Hello Dolly** tady na Velkém divadle a to druhé nastudování pro mě bylo o to horší, protože představení, které se hrálo nyní (loňská sezona), bylo hodně seškrtané, já uměla ty monology v tom prvním a v té hlavě jsem to měla pořád. Najednou, když jsem tam vylezla, tak mi tam naskakovalo to, co jsem se naučila předtím, takže to byl takový jakoby oříšek. Když je člověk mladý, tak se to rychleji učí jako všechno a dá to samozřejměji a čím je člověk starší, možná že je to i tím, že nad tím víc přemýšlí a víc pochybuje, tak je to takový trošku jiný. Tak mi přijde, že se role hůř učí, víc z toho člověk má strach, nechci říct, že bych se bála, ale vypořádá se s tím trošku jinak, než když byl člověk mlád. Na to chci právě poukázat. V letošním roce jsme právě dostali k nastudování Sondheimovo představení **Sweeney Todd**, které je opera, tam se jenom zpívá, těžký zpívání, hodně textu a měli jsme na to hrozně málo času a to pro mě byl hodně velký oříšek, jako v tom směru, že jsem se to nenaučila až na takový procento, jak jsem byla vždycky zvyklá. Tak jsem prostě měla pocit, že to nezvládnu, ale u divadla vždycky všechno dopadne dobře.

Hrají se Vám lépe muzikály nebo klasické operety?

V každém případě muzikály raději hraju, ale klasické operety mají svoje kouzlo a lidé, kteří tady byli a dělali tu klasiku, klasické muzikály, tak to dělali velice krásně. Vždycky jsem byla ráda, když jsem byla obsazená do klasické operety, ačkoliv jsem tam hrála nějakou malou roličku, ale byla jsem u toho a moc mě to bavilo, protože je to krásná muzika. Je to hodně těžké povolání být operetním umělcem. Hodně lidí to podceňuje, kteří si to nevyzkoušeli, tak si myslí, že je to taková lehká nožka a že se to tak hraje a zpívá úplně v pohodě. Ale zpívat a mluvit a tančit je moc, moc, moc těžké, a kdo si to vyzkoušel, už o tom neřekne, že je to jenom lehká múza.

Jak Vás „bavila“ role paní Johnstonové, za kterou jste dostala cenu Thálie?

Vůbec jsem si nedovedla představit, že bych mohla dostat cenu Thálie, protože v té době to byla prestižní cena. Teď je to malinko zprofanované a asi pravděpodobně v příštím roce Ceny Thálie, nevím, jestli to ještě bude, jako Slavík příští rok prý nebude. Myslím, že to odsunou na děle. Ale tahle role pro mě byla hodně, hodně stěžejní, protože v té době já jsem měla ročního syna nebo rok a půl mu bylo, když se to začalo studovat, takže vlastně ten příběh ženský, která má několik dětí a narodí se jí dvojčata a vlastně je chudá a neví, jak je užít a naskytne se jí teda příležitost, že u ženy, u který pracuje, ta rodina, u které ta paní Johnstonová pracuje, tak nemůžou mít děti, tak nastává taková jakoby, když bych to přirovnala k Sofiině volbě, tam to bylo trošku v jiné záležitosti, ale tady, taky se musí rozhodnout, který dítě si nechá, a který daruje té ženě. Takže vlastně to bylo takový hodně citlivý a myslím, že to mateřství mi hodně pomohlo v tom ztvárnění, protože to bylo takový čerstvý a živý v té podstatě, že to asi bylo hodně znát v tom představení.

Jaký je Váš názor na Novou scénu v Plzni? Můžete prosím srovnat podmínky účinkování v bývalém Komorním divadle, Velkém a na moderní Nové scéně?

Tak tohle je krásná otázka, jedno můžu říct, že jsem strašně, opravdu strašně ráda a pyšná jsem na to, že jsem se dožila toho, že bylo postaveno hercům, zpěvákům a tanečnickům divadlo. V dnešní době, kdy se divadla spíš zavírají nebo se to prostě likviduju, tak my můžeme být hrdí, že máme Nové divadlo, že se nám postavilo Nové divadlo, to jsem strašně ráda. To že to provázelo nějaké technické záležitosti, že se to někomu nelíbí, myslím vzhled divadla nebo kinový design, prostě toho Nového divadla, já si myslím, že každý na to nahlíží jinak. Jedno můžu říct, tady jsou podmínky technický jedny z nejlepších u nás, tady v Čechách, opravdu to divadlo má zázemí, je tady spousta prostorů, všechno je

to nový a v tom je to hodně důležitý, a když bych to porovnála s Komorním divadlem, ze kterého jsme odešli, a které pro nás bylo jako takovej domov pro všechny, tak tomu trošku chybí, ale to si myslím, že pro ty mladý, který tady teďko jsou se mnou, tak budou brát to Nové divadlo taky za svůj domov, protože to předtím nepoznali. Ale já, protože jsem poznala Komorní divadlo a s Komorním divadlem ty lidi, který tam účinkovali, který byli mně blízky, tak to považují za svůj domov, a sem, když jsem přišla, tak to na mě trošku působilo, já jsem trošku konzervativní člověk, tak malinko stísněným a betonovým dojmem. Ale člověk si zvykne, jsem strašně ráda a cejtím se tu velice dobře, i když je to všechno strohý. To Komorní...Je to o lidech, když tady budou mít partu, bude to pro ty mladé taky domov a Velký divadlo, to je kapitola sama o sobě, já říkám, že je krásnější než Národní divadlo.

Mohla byste zmínit některé výkony Vašich kolegů, které považujete v době své kariéry za vynikající?

Já strašně ráda vzpomínám na dobu, kdy jsme byli v Komorním divadle, kdy tady byli ti staří bardi, kteří nás učili, nás jako mladý zobáky, my jsme poslouchali a oni s náma měli trpělivost, byli to naši kamarádi, matky a otcové dohromady. Ty Dagmary Stříbrné, Mančinky Grafnetterové, Mileny Krhutové, Milady Pasekové, Miluška Kupcová...ty ženský byly neuvěřitelný a byla s nima velká sranda a všechny ty ženský byly úžasný herečky, zpěvačky, tanečnice, umělkyně. To samý můžu říct o pánech - Kutílek, Miegler, Tišnovský, Heyduk, já nechci na někoho zapomenout, proboha.... všichni. Ta stará parta, to jak jsem říkala, že jsme tam byli jako doma, tak my jsme tam opravdu chodili i za téma lidma s problémama a bylo to hodně o kontaktech, což si myslím, že už se teď tolik nedělá. Ti mladí vychází školy a myslí si, že už všechno umí. Ono je to naučí! Ten provoz, někdy je to zkrátka, ale vlastně je to naučí nebýt tak bohorovný, ale být malinko ukázněnější a přijímat kritiky i pomoc druhých. Je to úplně jiná doba a po tej revoluci se to úplně změnilo. Každý si jede tu svou parketu a už to není o tom kontaktu, ale každý si jede sám za sebe. Všechno je to rychlejší. Z dnešních dětí, já jim tak říkám, jsou opravdu velmi šikovné děti, přišla sem parta z Janáčkovy akademie z Prahy z těch muzikálových škol jsou tu děti velice vybavený pohybově, herecky. To se musí, jak se říká votřískat na tom jevišti, jsou hloubavé, ale někdy mi strašně chybí srdíčko, všechno je to takové rychlé, i jak ten život plyne rychlejší i u toho divadla, tak mi tam schází vroucnost, vnitřnost, jakoby se ty děti styděly za city, je to jenom efekt – abych byla krásná z tamté strany, abych byla dokonalá ve všem. A když ten člověk ukáže chybu, že je taky jenom člověk. Prostě na tom jevišti, že se může

splést, že si umí ze sebe udělat srandu, tak je to příjemnější pro toho diváka, si myslím, než když tam vidí divák dokonalého člověka, to si řekne: „No to je neuvěřitelný“, ale ve své podstatě se zarazí, někdy z toho jde až strach, ale není to jen u divadla, je to ve všem, každý chce být nejlepší, ale schází tomu duše.

Jste jistě jedna z nejpovolanějších srovnat dnešní a minulá představení (operetní, muzikálová) v Plzni. Myslíte si, že kvalita představení (dramaturgie, režie, ztvárnění apod.) se v posledních desetiletích zlepšila? Pokud ano, v čem spatřujete nejvýznamnější posun?

Tak určitě... v dnešní době jsou představení hodně náročná na tanec, na zpěv, musí to být opravdu vyšperkovaný, všechny ty složky musí zářit, dřív na to nebyl brán takový důraz, nechci říct, že to bylo horší, ale když se dělala choreografie, tak ta choreografie vycházela z těch herců, všichni nebyli tak vybaveni pohybem. Byli choreografové například Josef Koniček, dělal pro českou televizi, dělal spoustu varieté a takový věci, zmapoval si toho člověka na jevišti a zjistil, že to asi nebude na nějaký veliký vyhazování nohou nad hlavu a nějaký akrobatický věci a udělal mu choreografii na míru a ten člověk se v tom cítil dobře, neměl pocit trapnosti a připadal si v tom dobře. Byla tam samozřejmě složka baletní, která zářila v tanci, ale ten člověk tam zapadal úžasným způsobem, ale teďko po těch dětech chtějí všichni absolutní vybavení, snad i stepařský, stát na špičkách, všechny styly, aby ovládaly, a děti to zvládají, a v tom si myslím, že je rozdíl. To my tenkrát jsme dělali spíše klasičtější tance a oni všechny možný, co teď vznikají, a v tom je obdivuju. V těch operetách mi vadí a strašně mě mrzí, že opereta jako taková se zrušila, a že dřív se dělaly dva muzikály a dvě operety, dřív byly rozděleny a teď operetu převzala opera a my jsme muzikálový soubor. Mrzí mě to, protože mam spoustu kolegyně a kolegů, kteří operetu dělali velice dobře. Vlastně tím pádem stály spoustu sezon. Nebylo pro ně co dělat. V muzikálech je neobsazovali. Já měla štěstí, že já jsem měla v muzikálech co dělat a myslím, že je škoda, že ty operety nedělají operetní umělci, ale že je dělají operní, kteří k tomu takový vztah nemají.

Soudíte podle svých zkušeností, že plzeňské publikum dává přednost tradičnímu ztvárnění muzikálů a operet nebo upřednostňuje moderní neotřelé pojetí?

Tak na to ráda odpovím. Protože musím říct jednu úžasnou věc, že plzeňské publikum je famózní publikum, jsou to patrioti neuvěřitelní, kteří umí rozpoznat kvalitu, je neopijete rohlíkem, když se jim něco nelíbí, dají to najevo, když se líbí, přijdou desetkrát, nemrzí je

dát za to ty těžké peníze, který se platí za lístky, za což jim děkujem, protože nám vydělávají na platy, né já si dělám srandu. Tady ta tradice divadelnictví v Plzni je od nepaměti, dědí se předplatný z generace na generaci, opravdu neznám rodinu, která by neměla předplatný. Teď bylo období, kdy to lidi vraceli kvůli dramaturgii souborů. V činohře se dělali experimentální představení, který bohužel ten plzeňský divák, ne že by je nepochopil, ale nechce je. Myslím si, že spíš i ty mladý půjdou radši na představení, který je klasicky udělaný, který je udělaný tak, jak by mělo být, než když třeba v Rusalce vystoupí ježibaba jako domina, to se na mě nezlobte, to je přitažený za vlasy, a v tom případě si říkám, že ti režiséři, co to ztvárňují až takhle extravagantně a moderně, tak proč si neudělají svoje vlastní divadlo, ať si to dělají tam. Tohle je kamenné divadlo, který si myslím, podle odezvy diváků, by mělo reagovat na to, co chtějí diváci, nejenom na to, co si chce určitý dramaturg nebo režisér v tom divadle hrát.

Ve své práci se zabýváš mimo jiné i osobnostmi ředitelů DJKT. Zajímá mě jejich různorodé hodnocení. Za jakého ředitele a uměleckého šéfa operety jste působila a působíte v Plzni? Pokud to považujete za možné, můžete vystihnout jejich profesionální roli?

Když se podívám zpátky, tak jsem vystřídala docela dost ředitelů, doufám, že si na všechny vzpomenu. Nastoupila jsem...Mojmír Weimann, to je člověk neuvěřitelně umělecky na výši. Šéfa dělal pan Petr Klotz, ti mě přijímali. Také jsem hrála za ředitele Jiřího Pomahače. Pak byla revoluce, a když jsem se vrátila, byl uměleckým šéfem pan Miroslav Doutlík a ředitel Jan Burian. Jan Burian tu byl nejdelší dobu, než odešel do Národního divadla. Takže pan Burian a pan Miroslav Doutlík byl úžasný, byl perzekuován, nemohl dělat svoje zaměstnání. Po revoluci se dostal opět do divadla jako umělecký šéf, na toho nedám dopustit a vážím si toho, že ke sklonku života mi nabídl tykáni. Jeho paní manželka je dodneška na postu dramaturga činohry, je to úžasná žena - paní Marie Caltová. Jednu chvíli byl šéfem můj kolega, Honza Ježek, dva roky za tu dobu na mě Honza Ježek udělal mnoho titulů - například **Hello Dolly**, **Kiss me Kate!**, za které jsem dostala nominace, a pak **Pokrevní bratři**. Po Honzovi nastoupil Roman Meluzín, který tady byl hodně dlouho. Roman Meluzín byl nejdelším šéfem, co jsem tady byla a vystřídal ho Lumír Olšovský a Martin Otava. Ještě jsem zapoměla...mezi panem Burianem a Otavou byl Ilja Racek. “

5 Závěr

Na základě důkladného zkoumání pramenů, literatury i dalších, zejména orálních pramenů, jsem zjistila, že opereta a muzikál v Divadle Josefa Kajetána Tyla mají nesmírně zajímavou a rozsáhlou historii. Operetní žánr je ale mnohem starší než muzikálový a ve Starém divadle v Plzni se začal pomalu vyvíjet od té doby, kdy byla uvedena již zmíněná první opereta *Dafnis a Chloe*. Od roku 1868 byl v plzeňském divadle představen další velmi významný operetní titul - *Orfeus v podsvětí*, kterým se zabývám podrobně v předposlední kapitole.²³⁸ V Městském divadle v Plzni (DJKT) bylo uvedeno nespočet operetních inscenací, které dodnes můžeme spatřit na prknech českého divadla, v Plzni bohužel nyní jen velmi ojediněle.

Žánr operety během svého vývoje prošel různými proměnami. Zásadní vliv na jejich četnost a kvalitu měli bezesporu ředitelé plzeňské divadelní scény. Ředitelé a operetní šéfové si s tímto žánrem zpočátku poněkud nevěděli rady, někteří ho považovali za „nejlehčí“ nebo za méně umělecky hodnotný, dalším problémem se staly finance, protože náklady na operetní představení jsou v minulosti i dnes poměrně vysoké. Do divadelního života, výběru inscenací a obecného vkusu diváků zasahovaly také jiné nežli jen kulturní vlivy - války, hospodářská prosperita či krize, politická situace a ideologie. V těchto souvislostech jsem se ujistila, že právě opereta byla velmi často odsouvána na vedlejší kolej.²³⁹

Ne všechny vedoucí divadelní osobnosti měly na význam operety a muzikálu stejný názor. Někteří ředitelé podporovali operetní žánr více, jiní méně. Pro většinu z nich se stala opereta spíše výdělečnou záležitostí. Mezi takové ředitele patřili např. Oto Zítek nebo Bedřich Jeřábek. Ale musím upozornit na to, že i přestože neměli kladný vztah k již zmíněnému žánru, snažili se o celkovou kvalitu a zlepšení situace divadla, která nebyla vždy zcela šťastná.²⁴⁰ Stěžejní pro mě byli ředitelé a umělečtí šéfové, kteří ovlivnili operetu nebo muzikál jako takový.

Nejvýraznější problém operety až do určité doby byla nesamostatnost souboru. Operetní a muzikálový ansámbl byl spojen s operním souborem, což trvalo až do roku 1954. V tomto

²³⁸ WASKA, Karel a kolektiv autorů. *Dějiny města Plzně 2.: 1788 – 1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. s. 735.

²³⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 79.

²⁴⁰ PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 35 – 37.

směru se nejvíce angažoval ředitel Zdeněk Hofbauer, protože právě on přivedl na plzeňskou scénu Jaromíra Otakara Karla, který se zasloužil o to, aby se operetní žánr zcela osamostatnil od opery.²⁴¹ Dalšími výraznými příznivci jmenovaného žánru byli např. Jan Pištěk, Karel Veverka nebo Mojmír Weimann.²⁴² Hlavně těmto osobnostem patří uznání, protože se po celou dobu své kariéry snažily o to, aby se zlepšila celková kvalita opomíjeného žánru.

V současné době došlo k opětovnému zařazení operety pod operní soubor. Její zastoupení v programu je opravdu minimální. Dle pramenů soudím, že k nynějšímu stavu operety došlo hlavně z toho důvodu, že již od konce 80. let bylo velikým problémem najít kvalitní operetní pěvce a celkově personál pro divadlo.²⁴³ Dnes je nutností doplňovat soubor o hostující herce a pěvce.

Co se týče muzikálu, ten byl v pravém slova smyslu poprvé uveden v Plzni roku 1950 s výrazným muzikálovým titulem – *Divotvorný hrnec*. Jedná se tedy o žánr výrazně mladší, dovoluji si říci moderní, který je v současné době na vzestupu.²⁴⁴

Hlavním průkopníkem muzikálu se stal Miroslav Doulík, který nastoupil do funkce šéfa operety v době, kdy Jaromír Otakar Karel odešel do Prahy, tedy v roce 1961.²⁴⁵ Toho času začalo období muzikálů, které bylo údajně velmi úspěšné. Za normalizace musel M. Doulík odejít z divadla. Podle literárních pramenů soudím, že další rozmach tohoto žánru nastal až po sametové revoluci, kdy se Miroslav Doulík navrátil na místo šéfa operety. Také Roman Meluzín, který byl od roku 2000 šéfem operety a muzikálu, se výrazně zasloužil o vývoj muzikálu.²⁴⁶ Diváci se od té doby mohli setkat s nepřeberným množstvím populárních titulů, jmenuji jen několik málo z nich např. *Chicago*, *Zpívání v dešti*, *Kočky*.²⁴⁷

Muzikálový soubor je dnes osamostatněn a jeho úspěch je nevídaný. Příkladem toho je, že v roce 2017 byl poprvé pořádán nultý ročník festivalu muzikálových nadějí **Na scénu!**,

²⁴¹ CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 26.

²⁴² Osobní archiv autorky.

²⁴³ Archiv města Plzně, fond Divadla J. K. Tyla, č. kartonu 6523. *Hodnocení uměleckých souborů a divadla 1984 – 1989*.

²⁴⁴ ASCHENBRENNER, Vít. *Střípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 17.

²⁴⁵ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 145.

²⁴⁶ DIVADLO J. K. TYLA a ICHOVÁ, Eva. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2000-2005*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2005. s. 41.

²⁴⁷ Osobní archiv autorky.

který DJKT v červnu 2019 uvede již potřetí. Festival seznamuje diváky, jak s novou, původní domácí muzikálovou tvorbu, tak s mladými absolventy muzikálových škol.²⁴⁸ Novinkou je také zřízení tzv. Muzikálového studia DJKT, které je určeno pro děti od 7 do 15 let a má zdokonalovat herecké, pohybové a pěvecké dovednosti.²⁴⁹

Dnes se většina z muzikálů inscenuje v nové budově divadla (Nová scéna). Do jednotlivých titulů se herci, pěvci a tanečníci vybírají konkurzem. Dle slov paní Stanislavy Topinkové Fořtové se jedná o velmi nadané umělce, s čímž musím souhlasit. Umělecká hodnota těchto představení je na vysoké úrovni. Soudím tak i z toho důvodu, že je velice obtížné na jednotlivé muzikály získat vstupenky.

²⁴⁸ OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2017*. Plzeň: DJKT, 2018. s. 2.

²⁴⁹ DJKT. *Muzikálové studio DJKT*. [Online]. [cit. 2019-4-5]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/muzikalove-studio-djkt>>

6 Summary

The bachelor thesis is focused on the historical development of the operetta and musical ensemble of the Josef Kajetán Tyl Theatre in Pilsen. I will deal with the development of operetta and musical ensembles from 1868 to the present. The whole work will be accompanied by the influence of directors and artistic bosses on this ensemble considering important historical events.

A very important part of this thesis is two chapters dealing with operettas and musicals. Together there will be five productions that are uncommon. I chose three famous operettas in the Czech version – *Polská krev*, *Mamzelle Nitouche*, *Orfeus v podsvětí* and two musicals in the Czech version – *Divotvorný hrnec*, *Líbej mě*, *Káťo!* Each subchapter about performances contains tables with information about the premieres that I have made on my own.

The final step towards the completion of the bachelor thesis would be empirical research, an interview with a famous figure of the Josef Kajetán Tyl Theatre in Pilsen, who is a member of the musical ensemble in Pilsen. The interview will be oral and will be recorded in its original version.

A detailed analysis of the various documents on the topics mentioned will be crucial for me. I compare the various sources to get the right data, because as I already mentioned, the information in the publications may not always be trustworthy. And also, period programs, which generate interesting information, may contain some printing errors. It can also happen that some sources were politically colored. My main task will be to summarize information that is not affected or mistaken.

7 Použité prameny a literatura

7.1 Literatura

ASCHENBRENNER, Vít. *Strípky z plzeňské hudební historie*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2014. ISBN 978-80-260-6203-5. s. 47.

BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. ISBN 978-80-7437-115-8. s. 298

CALTOVÁ, Marie a kolektiv autorů. *Divadlo J. K. Tyla v Plzni 1975-1985*. Plzeň: Divadlo J.K.Tyla v Plzni, 1985?. s. 84.

CRHOVÁ, Jindřiška a KAŠPAR, Vladimír. *Sklenka vína u Jarina aneb nevázně vážně o J. O. Karlovi a plzeňské operetě*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla, 1994. s. 132.

ČEKANOVÁ, Markéta. *Vendelín Budil a Plzeň: po plzeňských stopách Vendelína Budila*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, ISBN 978-80-260-5314-9. nestránkováno.

DIVADLO J. K. TYLA a ICHOVÁ, Eva. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2000-2005*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2005. s. 85.

DJKT. *Divadlo Josefa Kajetána Tyla 2005-2010 : 1865-2010 - 145 let českého divadla v Plzni*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2011. s. 175.

HOMOLKA, Miroslav. TUŠEK, Karel. APLT, Jiří. *Světová opereta: Francie*. Praha: Panorama, 1984. nestránkováno.

JANOTA, Dalibor. *Kouzlo operety*. [rukopis]. Praha: NS Svoboda s.r.o., plánované vydání 2020.

KŘÍŽ, František, *Divadlo města Plzně v letech 1902-1927: jubilejní spisek*. Plzeň: Nákladem města Plzně, 1927. s. 205.

KŘÍŽ, František, *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919-1924*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 532.

KŘÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925-1928*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 615.

LÍKAŘ, Karel. *Sto let českých představení divadelních v Plzni: 1818 – 1918*. Plzeň: Tiskárna Českého Deníku v Plzni, 1918. s. 24.

- PETRŽELKA, Ivan. *Ota Zítek, režisér a divadelní ředitel: (kapitola z dějin českého divadla)*. Brno: Šimon Ryšavý, 1998?. ISBN 80-86137-10-4. s. 142.
- PROCHÁZKA, Jan. *Sto let českého divadla v Plzni: 1865-1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965. s. 309.
- RICHTER, Luděk. *Praktický divadelní slovník*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2008. ISBN 978-80-902975-8-6. s. 207.
- SCHIEBL, Jaroslav. *České divadlo v Plzni*. Plzeň: J. Císař v Plzni, 1902. s. 88.
- SPALOVÁ, Olga. *Sága rodu Budilova = sto let českého divadla na jevišti i v zákulisí*. Praha: Odeon, 1980. s. 371.
- ŠULC, M. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 80-7008-121-X. s. 503.
- VIKTORA, V. FICTUMOVÁ, Z. *Divadelní tradice Plzně od 19. století do současnosti: Průvodce výstavou*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1983. s. 32.
- WASKA, Karel a kolektiv autorů. *Dějiny města Plzně 2.: 1788 – 1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-01-3. s. 913.
- WEIMANN, Mojmír. *Plzeňská zastavení: ohlédnutí divadelního principála*. Plzeň: Nava, 2015. ISBN 978-80-7211-480-1. s. 178.

7.2 Seznam článků a divadelních programů

- Divadlo a umění*: recenze: Český deník, 1914.
- DVOŘÁK, Petr. *Offenbach konečně zpátky*, Plzeň: Plzeňský deník. 2007.
- KUTÍLEK, Rudolf. *Dík za tu čest, že jsem směl s vámi pobejt: účtování nestárnoucího sedmdesátníka Rudolfa Kutílka*. Zápisník Divadla J. K. Tyla v Plzni, Plzeň: DJKT, 1993.
- Nové premiéry plzeňských divadel*: recenze. Pravda. 1950.
- SLADKÝ, Vítězslav. *Ohlasy polská krev*. Plzeň: Plzeňský deník, 2013.
- SLADKÝ, Vítězslav. *Polská krev pohladila milovníky operety po duši*: recenze. Plzeň: Plzeňský deník, 2013.

SLADKÝ, Vítězslav. *Revue Svět kabaret – kabaret svět rozparádila publikum*. Plzeň: Plzeňský deník, 2014.

SLADKÝ, Vítězslav. *Sázka na operetní novinku vyšla*. Plzeň: Plzeňský deník, 2004.

SLADKÝ, Vítězslav. *Zábava vyhrála na úkor poetiky: recenze*. Plzeň: Plzeňský deník, 2004.

DJKT. *Divadelní program Divotvorný hrnec*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Grafika Plzeň, 1950.

DJKT. *Divadelní program Líbej mě, Káťo!*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň, 1963.

DJKT. *Divadelní program Orfeus v podsvětí*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň, 1988.

DJKT. *Divadelní program Orfeus v podsvětí*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň, 1963-1964.

DJKT. *Divadelní program Polská krev*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň, 1968.

DJKT. *Divadelní program Polská krev*. Plzeň: Divadlo J. K. Tyla v Plzni, Tisk Stráž Plzeň: 1969.

7.3 Výroční zprávy

BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2007*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2008. nestránkováno.

BURIAN, Jan. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2008*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2009. nestránkováno.

OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2014*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2015. s. 63.

OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2016*. Plzeň: DJKT, 2017. s. 79.

OTAVA, Martin. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2017*. Plzeň: DJKT, 2018. s. 91.

RACEK, Iija. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013*. Plzeň: Divadlo Josefa Kajetána Tyla, 2014. nestránkováno.

7.4 Archivní prameny

Archiv města Plzně, fond Divadla J. K. Tyla, č. kartonu 6523. *Hodnocení uměleckých souborů a divadla 1984 – 1989*.

Archiv města Plzně, fond Divadla J. K. Tyla, č. kartonu 47.

Archiv města Plzně, *DJKT: 1980 -2007*. Manipulační seznam druhého typu. Plzeň: Archiv města Plzně, 2013

7.5 Orální prameny

Rozhovor se Stanislavou Topinkovou Fořtovou, herečkou a pěvkyní, vedla autorka dne 5. 12. 2018. Záznam a přepis rozhovoru – archiv autorky.

Rozhovor s Věrou Sudkovou, bývalou tanečnicí, choreografkou a pedagožkou, vedla autorka dne 26. 12. Záznam a přepis rozhovoru – archiv autorky.

Rozhovor s Jitkou Kalinovou a Jitkou Weiszovou, pedagožkami a divačkami operet, vedla autorka dne 12. 12. 2018. Záznam – archiv autorky.

7.6 Internetové zdroje

Dasha. [online]. [cit. 2019-2-10].

Dostupné z URL: <<http://oficialnistranky.cz/dasha-dagmar-sobkova/>>

DJKT. *Divotvorný hrnec*. [online]. [cit. 2019-3-15].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/divotvorny-hrnec>>

DJKT. *Divadlo J. K. Tyla 1965 - 2015 rejstříková část almanachu*. [online]. [cit. 2019-3-19]. Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/almanach/items?lang=cs>>

DJKT. *Historie muzikálu*. [online]. [cit. 2019-2-11].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/historie-muzikalu>>

DJKT. *Historie opery*. [online]. [cit. 2018-11.25].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/historie-opery>>

DJKT. *Lumír Olšovský*. [online]. [cit. 2019-2-10].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/lumir-olsovsky>>

DJKT. *Muzikál Kočky*. [online]. [cit. 2019-2-11].

Dostupné z URL: < <https://www.djkt.eu/kocky> >

DJKT. *Ohlasy Polská krev*. [online]. [cit. 2019-2-13].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/ohlasy-polska-krev>>

DJKT. *Orfeus v podsvětí (2007)*. [online]. [cit. 2019-3-15].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/orfeus-v-podsveti-hector-cremieux-jacques-offenbach-2007>>

DJKT. *Polská krev (2013)*. [online]. [cit. 2019-2-13].

Dostupné z URL: < <https://www.djkt.eu/polska-krev> >

DJKT. *TOPINKOVÁ FOŘTOVÁ STANISLAVA*. [Online]. [cit. 2019-2-25].

Dostupné z URL: <<https://www.djkt.eu/topinkova-fortova-stanislava>>

HUČÍN, Ondřej. HERMAN, Josef. DUBSKÁ, Alice. *Divadlo J. K. Tyla Plzeň*. [Online]. [2019-03-21]. Dostupné z URL:

<[http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo J. K. Tyla Plze%C5%88](http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Divadlo_J._K._Tyla_Plze%C5%88)>

Kabaret Moulin Rouge: Zdejší kankán si zamiloval i anglický krá!. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<https://epochalnisvet.cz/kabaret-moulin-rouge-zdejsi-kankan-si-zamiloval-i-anglicky-kral/>>

PANOCH, Pavel. *Městské divadlo Josefa Kajetána Tyla: historie*. [Online]. [2019-03-21].

Dostupné z URL: <<https://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=9>>

SLADKÝ, Vítězslav. *Karel Tišnovský: Polská krev, má první láska*. [online]. [cit. 2019-3-15]. Dostupné z URL: <<http://www.musical-opereta.cz/karel-tisnovsky-polska-krev-ma-prvni-laska/>>

SLADKÝ, Vítězslav. *Mamzelle Nitouche dárek od radioservisu*. 2008. [online]. [cit. 2019-3-9].

Dostupné z URL: <<http://www.musical-opereta.cz/mamzelle-nitouche-darek-od-radioservisu/>>

ŠPALKOVÁ, Gabriela. *Překračování žánrů mě baví. Tenorista Jan Ježek slaví šedesátiny*. [Online]. [cit. 2019-3-15].

Dostupné z URL: <<https://operaplus.cz/prekracovani-zanru-me-bavi-tenorista-jan-jezek-slavi-sedesatiny/>>

ŠPALKOVÁ, Gabriela. Komorní divadlo se stěhuje do nového. Opuštěný objekt město prodá. [Online]. [2019-03-21].

Dostupné z URL: <https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/komorni-nove-divadlo-plzen.A140513_091747_plzen-zpravy_pp>

8 Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Polská krev: divadelní program, fotografie a novinový článek

Příloha č. 2: Mamzelle Nitouche: fotografie

Příloha č. 3: Orfeus v podsvětí: fotografie

Příloha č. 4: Divotvorný hrnec: fotografie

Příloha č. 5: Líbej mě, Kát'ol!: fotografie

Fotografie – Polská krev

Fotografie č. 1 Divadelní program: Polská krev - 26. prosince 1913

převzato z: Archiv města Plzně. Sbírk. fotografií, i. č. O. 1782, sign. 269-162

ČESKÉ DIVADLO **KR. MĚSTA PLZNĚ**

V pátek **26. prosince 1913.** Začátek o **půl 8. večer.**

Mimo předplacení.

Poprvé! NOVINKA! Poprvé!

Polská krev

Operetta o 3 jednáních.
Slova napsal Leo Stein a přeložil Zdeněk Knittl.
Hudbu složil **OSKAR NEDBAL.**

I. Na polském plesu. II. Hospodně. III. Zlaté Masg.

Režisér **Richard Branald.** Dirigent **Jan Janota.**

OSOBY:

Jan Zarenba, velkostatkář	Adolf Kreuzmann.
Helena, jeho dcera	Marie Vilimová.
Hrabě Boleslav Baranski	Adolf Vrba.
Bronisla Slechčic Popiel	Richard Branald.
Vanda Kvasinjskaja, tanečnice varšavské opery	Marie Škorova.
Jedviha Pavlova, její matka	Marie Kolečká.
Slechčic Mirek	Bohus Vilm.
Slechčic Gorski	Karel Hruška.
Slechčic Wolenski	Josef Brzek.
Slechčic Senowicz	Rudolf Novák.
Dolgo Wasziński, sekretář klubu	Karel Hostlaš.
Komtesa Drygalská	Anna Machova.
Baronessa Jozic Napolská	Marie Branaldová.
Vlastek, sluha hraběte Baranského	Karel Fučík.

Plesová hosté, selky a sedláci, služky, hudebníci, lokajové.

První jednání na polském plesu ve Varšavě, II. jednání několik dní později na statku Baranského.

III. jednání v době sklizně na statku Baranského.

Tance: „Mazur“ a „Krakowiak“ v I. jednání tančí celý sbor baletní a operní, **„Krakowiak“** ve III. jednání tančí baletní mistr **J. Mladík**, **„Kolo“** ve III. jednání, tančí sbor baletní.

Následoval baletní mistr **Jaroslav Mladík.**

Konec po 10. hodině.

Otevření pokladny o půl 7. hodině večer.

Operní ceny míst:

Lože v I. pořadí K 15.—, lože v přízemí K 13.—, lože v II. pořadí K 9.—, Křeslo na I. balkoně I. řada K 3.50, křeslo na I. balkoně 2. řada K 3.—, křeslo v přízemí I. řada K 3.50, křeslo v přízemí ostatní řady K 3.30, Sedadlo v přízemí K 2.80, sedadlo na I. balkoně 3.—4. řada K 2.20, sedadlo na II. balkoně I. řada K 2.20, sedadlo na II. balkoně 2.—4. řada K 1.40, sedadlo na galerii I. a 2. řada K 1.—, sedadlo na galerii 3.—5. řada K —.80, Místa k a 14 mi: V přízemí K 1.20, studentův a vojský lístek K —.80, na galerii K —.50, Dětské lístky při křeslech K —.60, Dětské lístky při sedadlech v přízemí, na I. a II. balkoně K —.40, Při sedadlech na galerii K —.20.

Buffet k rychlému občerstvení v hlavním foyeru v I. pořadí.

Zítra v sobotu 27. prosince 1913. V předplacení **druhá** čtvrtá.

Po druhé! **VINA.** Po druhé!

Drama o 3 jedn. od Jaroslava Milbera.

Fotografie č. 2 Vilímová Kateřina v roli Heleny – 26. prosince 1913

převzato z: Archiv města Plzně. Sbírká fotografií, i.č. O.1782, sign. 269-162

Vilímové matka,
den měst. divadla v Plzni.

O 1782 a, b 269/162.
a

Fotografie č. 3 Lobkowiczký zámček – Křimice (dnes neexistuje)²⁵⁰

převzato z: Archiv města Plzně. Sbírká fotografií, i.č. O.9261, sign 136-5, (2)

Fotografie č. 4 Novinový článek – *Divadlo a umění*

převzato z: Český deník. *Divadlo a umění*. 1. 7. 1914

²⁵⁰ Fotografie č. 3 souvisí s Fotografií č. 4 – novinovým článkem. Některá divadelní představení (Polská krev na fotografii) se od roku 1913 v létě pořádala pod Záměčkem v přírodě – „Na záměčku“ u Plzně. Na tomto místě se nyní nachází prostory využívané Soukromou střední uměleckoprůmyslovou školou Záměček. Podle zdroje: archiv autorky.

Příloha č. 2

Fotografie – Mamzelle Nitouche

Fotografie č. 5 Květa Kittnarová (Hanková) v roli Denisy – 14. 9. 1954

převzato z: Archiv DJKT

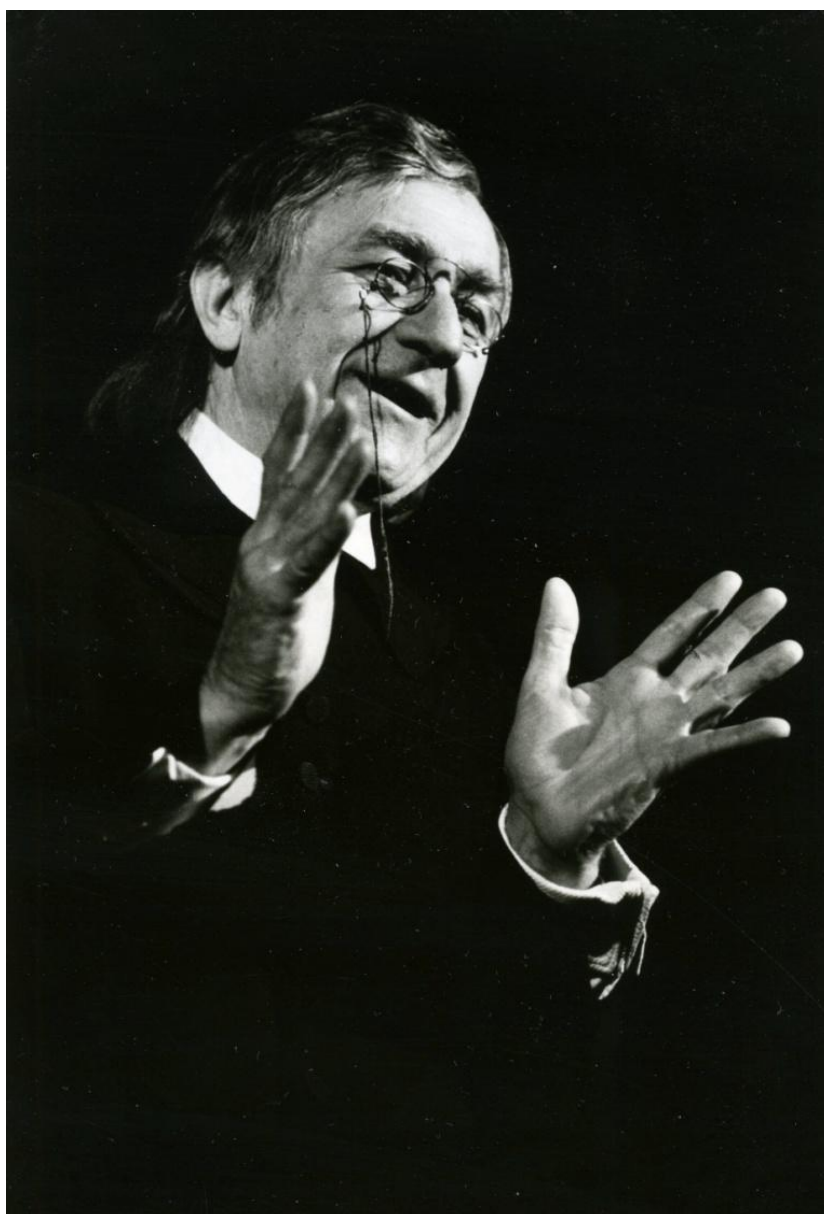
Fotografie č. 6 Jožka Škrnová v roli Matky představené, Dagmar Stříbrná v roli Fortnýřky, Karel Tišnovský v roli Célestina a schovanky – 22. 12. 1981

převzato z: Archivu DJKT

Fotografie č. 7 Karel Tišnovský v roli Célestina – 22. 2. 1981

převzato z: Archivu DJKT

Příloha č. 3

Fotografie - Orfeus v podsvětí

Fotografie č. 8 Karel Tišnovský v roli Pluta, Jiří Miegler v roli Jupitera, Jožka Škrnová v roli Juno – 12. 10. 1963

převzato z: Archiv DJKT

Fotografie č. 9 Stanislava Topinková Fořtová v roli Veřejného mínění, Gerta Járová v roli Cybely, Jan Adamec v roli Orfea, Ladislav Beneš v roli Jupitera – 23. 1. 1988

převzato z: Archiv DJKT

Příloha č. 4

Fotografie – Divotvorný hrnec

Fotografie č 10 Joža Waltrová v roli Káči Maršákové a Pavel Vinš v roli Woody Rychtarika – 12. 3. 1950

převzato z: Archiv DJKT

Fotografie č. 11 Joža Waltrová v roli Káči Maršákové, Rudolf Kutílek v roli Vodníka Čochtan a Jarmila Jelínková v roli Zuzany – 12. 3. 1950

převzato z: Archiv DJKT

Příloha č. 5

Fotografie – Líbej mě, Kát'o!

Fotografie č. 12 Květa Kittnarová (Hanková) v roli Lilli Vanessi, Karel Tišnovský v roli Freda Grahama a dále např. Emanuel Ulrich v roli Harryho Trevora, Věra Beranová v roli Lucy Lloydové – 23. 2. 1963

převzato z: Archiv DJKT

